

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра східної філології

Кваліфікаційна робота магістра з філології
на тему: «КАТЕГОРІЯ ВВІЧЛИВОСТІ В СУЧАСНІЙ ПЕРСЬКІЙ
МОВІ: СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНИЙ ТА ЛЕКСИКО-
СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТИ»

Допущено до захисту
«___» _____ року

студентки групи МПперс 57-18
факультету сходознавства
освітньо-професійної програми
Галузевий переклад: перська мова,
англійська мова
за спеціальністю 035 Філологія
Толстенко Олени Андріївни

Завідувач кафедри
східної філології

Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Охріменко М. А.

_____ Валігура О. Р.
(підпис) (ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ВВІЧЛИВОСТІ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ.	9
Поняття мовного етикету як лінгвістичного явища в сучасному мовознавстві.	9
Дослідження категорії ввічливості в сучасній лінгвістиці та іранському мовному середовищі.	11
Лінгвістичні особливості та 'арофу в іранському мовному середовищі.	20
Специфіка українського та іранського мовних етикетів.	24
Висновок до Розділу I.....	27
РОЗДІЛ II. СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНІ АСПЕКТИ КАТЕГОРІЇ ВВІЧЛИВОСТІ В ПЕРСЬКІЙ МОВІ	29
2.1 Дієслово як периферійний засіб вираження категорії ввічливості у перській та українській мовах	29
2.2 Структурно-граматичні аспекти категорії ввічливості за класифікацією часу та способу.....	32
2.3 Граматичний аспект вживання дієслів доконаного та недоконаного видів при відображенні категорії ввічливості.	36
Висновок до Розділу II.....	41
РОЗДІЛ III. ЛЕСКИКО-СЕМАНТИЧНІ АСПЕКТИ КАТЕГОРІЇ ВВІЧЛИВОСТІ В ПЕРСЬКІЙ МОВІ	43
3.1 Лексико-семантична класифікація категорії ввічливості в сучасній перській мові	44
3.1.1 Питання про здоров'я співрозмовника та його родини	44
3.1.2 Звертання	45
3.1.3 Знайомство.....	46
3.1.4 Вдячність	47
3.1.5 Вибачення	48
3.1.6 Дозвіл	49

3.1.7 Телефонна розмова.....	50
3.1.8 Прийняття запрошення	50
3.1.9 Прихід гостей	51
3.1.10 Вручення подарунку	52
3.1.11 Привітання (зі святами)	54
3.1.12 Етикет за столом.....	55
3.2 Етноспецифіка категорії ввічливості в перській мові	55
Висновок до Розділ III	58
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	60
АНОТАЦІЯ ПЕРСЬКОЮ МОВОЮ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	66
ДОДАТКИ.....	73

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

фр. – французька

ар. – арабська

букв. - буквально

укр. - українська

ФСП – функціонально-семантичне поле

ДВ – доконаний вид

НДВ – недоконаний вид

екв. – еквівалент

ВСТУП

З виникненням та розвитком суспільства, людська цивілізація пройшла через складний та тривкий період формування культурно-традиційних звичок та обрядів, що з плином часу лише ускладнилися та утворили більш глибоке та витончене поняття – етикет, який кожна мовна група зображає по-своєму.

Іранське соціокультурне середовище не виключення. Протягом століть, ще за часів зародження Зороастризму, іранська культура почала широко розвивати властиві лише їй етикетні норми та особливості. А з приходом Ісламу, етикет зазнав настільки помітних та серйозних видозмін, що на сьогоднішній день, та'ароф, або ж поняття своєрідного іранського етикету, стало окремою лінгвістичною темою для вивчення та дослідження.

Задля кращої комунікації та порозуміння, студенти-іраністи вивчають та'ароф як окреме комунікативне явище, що поліпшує та пояснює сформовану поведінку та встановлені норми спілкування в мовному колі даного мовного середовища.

Особливістю та'арофу в перській традиційній культурі вважається прояв поваги та шани до комфорту незнайомця, в значно більшій мірі ніж до власної родини, себе самого, і непереборне бажання бути кращим господарем та порадником для свого гостя [72].

Доволі важко дати чітке структуроване визначення поняттю та'ароф, але його можна описати як гру слів між оферентом та реципієнтом, де обидві сторони не поступаються одна одній у вишуканій мовній дуелі, де кожен намагається піднести значимість іншого. [76, с. 3]

В даній роботі ми розглянемо та висвітлимо теоретичні та практичні аспекти іранського етикету, а також наведемо приклади стійких формул іранського та'арофу, в співвіднесенні з українським перекладом, проаналізуємо лінгвістичні особливості іранського мовного етикету та проілюструємо вживання та'арофу в іранському мовному середовищі.

Дослідженнями іранського етикету займалися такі провідні лінгвісти та іранологи як З. Азмаді, Г.С. Асатрян, А.А. Мадаєні, Н.Х. Геворгян, В.О.

Біман та А. Ізаді, проте даний предмет дослідження, категорія ввічливості в сучасній перській мові, залишається **актуальним** для більш поглибленого вивчення. На сьогоднішній день відсутні комплексні роботи в яких би проводився детальний аналіз мовного етикету в іранській культурі, також дослідження поведінкового етикету іранців.

Об'єктом дослідження слугує аналіз категорії ввічливості в сучасній перській мові, вплив інших мов і культур на мовний етикет сучасного іранського народу, шляхи вивчення та розуміння специфікованої мовної традиції – та'ароф, правильне та доцільне використання мовного етикету в іранському мовному середовищі.

Предметом дослідження є розгляд та аналіз розвитку етикетної поведінки та структурованої мовної традиції в іранському суспільстві.

Метою роботи категорії ввічливості в перській мові є встановлення особливостей формування перського лексичного фонду, визначення структури словникового складу сучасної перської мови та його історичні модифікації, встановлення видів стійких лінгвістичних формул. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити ряд наступних **завдань**:

- охарактеризувати методи дослідження категорії ввічливості в перській мові;
- проаналізувати історичний та культурний аспект формування та вживання мовного етикету в перській мові;
- розглянути приклади та класифікацію мовної категорії ввічливості;
- ознайомитися з багатством та різнобічністю словникового складу;
- дослідити шляхи надходження стійких етикетних формул та виразів в перських наукових та літературних джерелах;
- розглянути способи вживання та'арофу;
- проаналізувати шляхи вивчення та розуміння іранського етикету студентами-іраністами.

Матеріалами дослідження даної роботи виступають перелік структурованих форм ввічливості, дібраних методом суцільної вибірки з п'яти словників: двомовних персько-російського, російсько-перського, персько-українського та англо-перського, а також перського фразеологічного словника.

Методика дослідження: описовий метод, метод узагальнення, порівняльний метод, метод вибірки та метод лінгвістичного аналізу на дану тему. Спочатку ми використали метод лінгвістичного аналізу на дану тему, проглянувши і проаналізувавши наявний матеріал, ми визначили найдоцільніші джерела для опрацювання в нашому дослідженні. За допомогою методу узагальнення ми описали теоретичну частину нашого дослідження, підсумувавши найважливіший матеріал стосовно категорії ввічливості в іранському мовному середовищі та її вживання в сучасній перській мові та фразеології. Використовуючи описовий метод, ми дали точний і повний аналіз стійких етикетних лексичних одиниць. Метод суцільної вибірки зарадив нам в обранні найраціональніших прикладів, за допомогою яких ми змогли найточніше передати мету та проблему нашої роботи.

Теоретична цінність роботи полягає у поглибленні та поширенні знань про лексичний склад перської мови, розглядає правильне та доцільне вживання відповідних стійких мовних одиниць, пояснює причини та шляхи формування категорії ввічливості в історичному та культурному контексті, надає додаткову інформацію про методи дослідження та вживання фіксованих одиниць, базуючись на наукових роботах видатних мовознавців та лінгвістів.

Практична цінність роботи полягає у використанні результатів дослідження на заняттях з перської мови та з практичного курсу перекладу, під час написання наукових робіт, розробленні посібників та в подальшій роботі з перською мовою. На основі проведених досліджень матеріали можуть використовуватися у проведенні таких дисциплін як «Перська мова»,

«Теорія і практика перекладу з перської мови», «Практичний курс перекладу з перської мови», «Перекладознавство» (Розділ «Перекладацькі трансформації»).

Апробацію результатів кваліфікаційної роботи здійснено на Міжнародній науково-практичній конференції «Ad orbem per linguas. До світу через мови» (Київ, 20 – 22 березня 2019 р.). Основні теоретичні положення висвітлено в 1 тезах доповіді (0,16 др.арк.) на зазначеній вище конференції.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури. Обсяг тексту складає 60 сторінок, загальний обсяг кваліфікаційної роботи разом зі списком літератури становить 73 сторінок. Бібліографія включає 87 джерел, серед яких 27 іноземними мовами.

РОЗДІЛ I. МОВНИЙ ЕТИКЕТ ТА ЛІНГВІСТИЧНІ ТРАДИЦІЇ ІРАНСЬКОГО НАРОДУ.

1.1 Поняття мовного етикету як лінгвістичного явища в сучасному мовознавстві .

Слово «етикет» походить від фр. *etiquette* («етикетка», «напис») і означає «встановлений порядок поведінки де-небудь». Поняття «етикет» включає форму, манеру поведінки, правила чемності і ввічливості, прийняті в тому суспільстві, в якому кожен живе. Вимоги сучасного етикету склалися протягом багатьох століть історії цивілізації, це результат досвіду багатьох поколінь. Правила, які виробило людство, є міжнародними і в цілому єдині у всіх країнах, хоча мають і свої особливості в залежності від національних та історичних традицій.[26, с. 258]

Загальноприйнятий етикет допомагає в спілкуванні людям різного рівня, класу, гендеру, культурної приналежності. При цьому комуніканти використовують готові «шаблони» під час комунікації. [32]

Італія ХІХ ст. вважається місцем зародження етикету, за рахунок припинення війн та дебошів, культура, освіта і мистецтво стали розвиватися, почали вдосконалюватися правила та норми поведінки у вищому світі, при дворі.

Етикет визначає деякі правила поведінки, дотримуючись яких всі члени суспільства відчують себе комфортно, а ситуації спілкування і поведінки людей стають зрозумілими та передбачуваними. [53, с. 60]

Етикет постає як складна система матеріальних (фізичних, мовних) знаків, які вказують на ставлення мовця до співрозмовника, оцінку співрозмовника та в той самий час на оцінку людиною самої себе, свого положення щодо співрозмовника [50,с. 44]. Етикет передбачає обмін цими знаками між людьми в процесі їх соціальної взаємодії.

Етикет включає в себе етикет зовнішнього вигляду, мовний етикет і етикет поведінки.

Мовний етикет – сукупність прийнятих суспільством правил мовної поведінки у відповідних сферах і ситуаціях спілкування. Мовна поведінка регулюється соціальною ієрархією, національною культурою і етикетом, ритуалом, вихованістю мовної особистості, постійною практикою, а також контрольованою свідомістю..

У соціальних контактах для підтримки спілкування в потрібній тональності вживаються етикетні формули – різнорівневі мовні одиниці, словосполучення і цілі фрази, прийняті в певних ситуаціях, в різних соціальних групах. [22]

Мовний етикет пов'язаний з так званими постулатами мовного спілкування, які роблять можливим і успішним взаємодії учасників комунікації. До постулатів мовного спілкування належать: постулати якості (повідомлення не повинно бути помилковим або не мати під собою належних підстав), кількості (повідомлення не повинно бути ані занадто коротким, ані занадто довгим), відносини (повідомлення має бути релевантним для адресата) і способу (повідомлення повинно бути зрозумілим, чітким, не містити незрозумілих для адресата слів і виразів і т.д.) [69, с. 43]

Мовний етикет поділяють на етикет усного спілкування і етикет письмового спілкування. Етикет усного спілкування включає формули ввічливості і правила ведення розмови (етикет спілкування), етикет письмового спілкування – формули ввічливості і правила ведення переписки (етикет листування). Таким чином, мовний етикет в цілому – це частина етикету, пов'язана зі спілкуванням людей. Він, зрозуміло, тісно пов'язаний з етикетом поведінки, оскільки, є особливим видом комунікативної поведінки людини. [53, с. 60]

Можна виділити деякі ознаки мовного етикету, що відрізняють його від інших видів спілкування. Сукупність цих ознак дозволяє сказати, що такий вид спілкування належить до мовного етикету. Ознаками мовного етикету можна назвати:

1) **Ситуативність.** Мовний етикет висловлює певне ставлення мовця до його співрозмовнику тільки в конкретній ситуації, тільки стосовно конкретного співрозмовника, в момент спілкування, в даному місці спілкування.

2) **Регулятивність.** Мовний етикет регулює відносини між людьми, які беруть участь в спілкуванні. Наприклад, встановлення статусу співрозмовників, визначення їх комунікативних ролей.

3) **Узгодженість.** Мовний етикет передбачає, що всі учасники спілкування дотримуються узгоджених етикетних норм, що означає, що в етикетній ситуації повинен відбутися обмін етикетною інформацією.

4) **Наявність комунікативних рамок.** Відомий дослідник мовного етикету В. Є. Гольдін вказує на наявність обов'язкових елементів, які організовують акт етикетного спілкування в тих чи інших ситуаціях. Наприклад, вітання при появі і прощання на початку розмови по телефону. [17, с. 107]

До сфери мовного етикету відносяться, зокрема, прийняті в даній культурі способи вираження радості, задоволення, співчуття, провини, горя і т.д. Так, наприклад, в одних культурах прийнято скаржитися на труднощі і проблеми, в інших – це не прийнятно. В одних культурах розповідь про свої успіхи є допустимим, в інших – зовсім не бажаним. Сюди ж можуть ставитися і конкретні приписи мовного етикету – що може бути частиною розмови, а що - ні, і в якій ситуації. [26, с. 145]

Мовний етикет у вузькому сенсі слова може бути охарактеризований як система мовних засобів, в яких проявляються етикетні відносини. Елементи цієї системи можуть реалізовуватися на різних мовних рівнях:

1) **На рівні лексики та фразеології** (спеціальні слова та сталі вирази, а також спеціальні форми звернення);

2) **На рівні граматики** (використання для ввічливого звертання множини, використання питальних речень замість наказових);

3) На рівні стилістики (вимога до грамотної, культурної мови; відмова від вживання слів, що називають непристойні та шокуючі об'єкти і явища, використання замість цих слів евфемізмів);

4) На рівні інтонації (вживання ввічливої інтонації);

5) На рівні орфоєпії (вживання відповідних лінгвістичних одиниць, що прийняті в певному мовному колі, відповідно до їх культурних традицій);

6) На рівні комунікації (заборона перебивати співрозмовника, втручатися в чужу розмову, виявляти неповагу до точки зору опонента і т.д.) [8, с. 167]

Витоки мовного етикету лежать в найдавнішому періоді історії мови. В архаїчному соціумі мовний етикет (як і етикет в цілому) має ритуальне підґрунтя. Слову надається особливе значення, пов'язане з магічними і обрядовими уявленнями, взаємовідносинами людини і космічних сил. Тому мовна діяльність людини, з точки зору членів архаїчного соціуму, може надавати безпосередній вплив на людей, тварин і навколишній світ; регламентація ж цієї діяльності пов'язана, перш за все, з прагненням викликати ті чи інші події (або, навпаки, уникнути їх). Релікти цього стану зберігаються в різних одиницях мовного етикету; наприклад, багатостійкі формули можуть виступати ритуальними побажаннями, що колись сприймалися як дієві. Аналогічним чином багато заборон на вживання слів і конструкцій, які в сучасній мові розглядаються як лайливі, сходять до архаїчних заборон – табу.[5, с. 122]

На найдавніші уявлення про дієвість слова накладаються більш пізні пласти, пов'язані з різними етапами в еволюції суспільства і його структури, з релігійними віруваннями і т.д. Особливо слід відзначити досить складну систему мовного етикету в ієрархічних соціумах, де правила мовного спілкування вписуються в семіотику суспільної ієрархії. Прикладом може служити двір абсолютного монарха (середньовічний Схід, Європа на межі Нового часу). У подібних соціумах етикетні норми ставали предметом навчання і кодифікації і грали подвійну роль: дозволяли висловити повагу до

співрозмовника і одночасно підкреслити вишуканість свого власного виховання.

Мовний етикет має низку універсальних рис, загальних для різних народів. До універсальних рис мовного етикету різних країн можна віднести перш за все самі принципи етикетного спілкування, що лежать в основі конкретного національного мовного етикету: стриманість, ввічливість, використання стандартних мовних формул в стандартних ситуаціях спілкування, позитивне ставлення до співрозмовника. Однак конкретне мовне втілення цих та інших принципів у кожній окремій лінгвокультурній спільноті має свою специфіку, своє конкретне мовне і поведінкове вираження. [32]

Як правило, найбільш розгорнута система принципів існує в традиційних культурах. При цьому з певною часткою умовності можна зазначити, що осмислення мовного етикету його носіями проходить нібито через кілька стадій. Для замкнутої традиційної культури характерна абсолютизація етикетних вимог до поведінки взагалі і до мовної поведінки зокрема. Носій іншого мовного етикету сприймається тут як погано вихована або аморальна людина або як кривдник встановлених норм поведінки та соціальної взаємодії. У більш відкритих зовнішнім контактам та видозмінам соціумах зазвичай більш розвинене уявлення про відмінність мовного етикету у різних народів, а навички наслідування чужої мовної поведінки можуть бути навіть предметом гордості члена соціуму. [17, с. 104]

Ввічливість – центральна категорія системи принципів мовного етикету в різних мовах виражається різними системами засобів. Так, наприклад, нігерійці, перш ніж звернутися до кого-небудь з проханням, довго і багатослівно вибачаються за клопіт, а китайці для демонстрації ввічливості і поваги довго трясуть руку співрозмовника, німці широко посміхаються при зустрічі, що вважається елементом ввічливості, а іранці, в свою чергу, використовують лінгвістично-культурний елемент мовлення – та'ароф. [48, 213].

1.2 Та'ароф як феномен в іранській культурній та мовній традиції.

Та'ароф є одним з найважливіших компонентів перської культурної ідентичності, домінуючим майже в усіх випадках соціальних розмов, і вважається основою перської ритуальної ввічливості [Veeman, 1976; Koutlaki, 2002, Izadi, 2015, 2016]. Враховуючи цю особливість, таароф має великий потенціал для міжкультурного порозуміння між іранцями та представниками інших народів, і прямо демонструє вплив на внутрішню суспільну комунікацію іранців, а також їх зв'язки із зовнішнім світом. [81, с. 22]

Та'ароф – арабський термін (ар. «знайомство»), що використовується в перській мові для визначення майже неперекладного поняття, що охоплює широкий комплекс поведінки в іранському житті, який позначає і підкреслює відмінності в соціальному статусі. Лоранс Лоб оцінює це як "комплімент, церемонію, пропозицію, подарунок.

Вільям Біман визначає це як "активну, ритуалізовану реалізацію диференціального статусу у взаємодії". [81, с. 22] Це підкреслює і зберігає цілісність культурно визначених статусних ролей, оскільки та'ароф щодня відображається в житті кожного іранця тисячами різних способів. Іранець завжди знає, як в будь-який момент використовувати той чи інший важливий мовний зворот, щоб виглядати гідно в очах оточуючих. Подібної ж поваги і доречного звернення він очікує і по відношенню до себе.

Проте, незважаючи на всі очевидні переваги іранського етикету, не всі члени сучасного іранського суспільства ставляться до цього явища культури позитивно. Дуже часто в молодіжному середовищі можна почути висловлювання щодо надмірності, нещирості або і просто штучності іранського етикету. Адже «ввічливість, що є формою прояву поваги, може обернутися ввічливістю-щирістю і ввічливістю-маскою» [53, с. 29].

Відчуження від традиційних етикетних норм іранської молоді швидше за все пов'язано з тим, що часто етикет визначає певну модель поведінки іранців в різних ситуаціях і не дозволяє їм виходити за рамки чітко

встановлених правил поведінки в суспільстві. Оскільки, іноді, дотримання суворих правил етикету стає причиною того, що людина проти своєї волі опиняється в незручному становищі або неприємній ситуації, особливо в сьогоденному осучасненому суспільстві, де здається, та'ароф сприймається не як необхідний вияв поваги та високого ступеня освіченості, а як культурний релікт.

Та'ароф як засіб встановлення комунікативного контакту відіграє значну роль в організації суспільних відносин в Ірані. Спілкування між людьми завжди починається і завершується використанням (вживанням) та'арофу, чи то раптова зустріч в громадському місці, чи телефонна розмова, запрошення в гості і т.д. Та'ароф обумовлює ввічливість і шанобливість в спілкуванні з людьми, причому навіть не з найприємнішими і не найбажанішими співрозмовниками; прояв скромності, неможливість взяти що-небудь без повторюваних пропозицій-прохань; дарування гостю речей, які припали йому до душі і багато іншого. [66]

Використання та'арофу здійснюється за певним каноном (розпорядком), історично утвореному та міцно вкоріненому в іранській культурі. При цьому звичай та'ароф не тільки займає особливе місце, але і вимагає досить тривалого часу. європейці та американці, що розпочинають розмову, зазвичай, обмежуються парою коротких реплік, на відміну від іранців, що традиційно обмінюються серією питань, відповіді на які вже заздалегідь відомі співрозмовнику. [83]

Та'ароф втілює не лише загальні принципи і національні цінності іранської культури. Можна сказати, що через стратегію та'арофу відбувається усвідомлення «персональних кордонів» один одного учасниками спілкування. Наприклад, легко можна запитати про зарплату, але не прийнято запитувати про вік жінки; чужий чоловік не може хвалити красу жінки перед її чоловіком, батьком або братом, особистісні питання, особливо стосовно дружини, сестри чи матері вважаються неприйнятними, проте

та'ароф, зобов'язує співрозмовників спитати як справи в близьких опонента.[77]

Мовне явище та'ароф поєднує стандартні (стійкі, типові) та індивідуальні (особистісноорієнтовані) елементи. Наприклад, відповіді на питання стосовно стану здоров'я загалом схожі: збігаються в спілкуванні різних людей. Однак є і особливі слова, фрази, мовні звороти. Таким чином, у відповідь на запитання «Вітаю, як Ваші справи?» або «Добрий день, як ви?» Відповідають такими зворотами, як الحمد لله – укр.: «Хвала Богу! Слава Богу!», але тільки в тому випадку, коли дана фраза має значення «у мене все добре». У ситуації, коли друзі давно не бачилися, при зустрічі говорять:

چشم ما روشن – букв. (наші очі світяться), укр.: «Дуже радий вас бачити!» або مشتاق دیدار – букв.: (дуже хотів Вас бачити), укр.: «Радий зустрічі з Вами!»

Варто звертати особливу увагу на те, що подібні звороти і слова вживаються не тільки при питаннях і відповідях, але і при зверненнях. В цьому випадку іранці використовують стійкі звертання, коли спілкуються з опонентом, такі як داداش، جناب، آقا до чоловіків та سرکار، خانم до жінок.

Крім того, мова та'арофу відрізняється підвищеною експресивністю і вишуканою поетичністю. Багато традиційних висловлювань є тропами - метафорами, алегоріями, гіперболами. Наприклад:

فدات شما або قربان شما – букв.: «ваша жертва, ваш раб», укр.: «До ваших послуг», «Радий допомогти»

قدم شما روی چشا – букв. «ваші кроки над нашими очима», укр.: «До ваших послуг». [85]

Цю гіперболізацію європейці та американці часто сприймають за нещирість або навіть лукавство, штучність в спілкуванні.

Існує кілька типів вираження та'арофу:

1) Мовний та'ароф включає в себе елементи повсякденного спілкування, побутових відносин, що відбиваються в мові, а також відображають експресивність та літературність ввічливих форм висловлювання. Наприклад,

اینجا، بفرمایید بنشینید – укр.: «Будь ласка, сідайте»,

خیلی تشکر می کنم از کمک شما – укр.: «Дуже вдячний за Вашу допомогу»,

از آشنایی با شما خیلی خوشحال هستم – укр.: «Неймовірно радий знайомству з вами».

2) **Практичний та'ароф** об'єднує всі дії, що застосовуються іранцями в етикетній поведінці, при вираженні ввічливості. Наприклад, запрошення в гості, приготування різних страв, сервірування фруктів під час залицяння, придбання подарунків, квітів, солодощів для різних заходів і т. д. Практичний та'ароф також може бути і мовним. Проілюструємо:

لطفا یک تکه کیک بردارید – укр.: «Будь ласка, пригощайтесь ще шматочком пирога»,

می خواهید از خودکار من استفاده بکنید؟ – укр.: «Можливо Ви б хотіли позичити в мене ручку?»»,

می خواهید این نامه را برای شما تایپ بکنم؟ – укр.: «Хочете, я допоможу вам надрукувати цей лист?»»,

می توانم کمی برای شما قهوه بگیرم؟ – укр.: «Можу я налити Вам ще кави?»»,

لیلا عزیز خوش آمدید به خانه من – укр.: «Люба Лейла, прошу проходите в наш дім».

3) **Невербальний та'ароф** – пози, жести, рухи тіла та інші невербальні засоби спілкування, які відображають відносини між людьми. Наприклад: жести запрошення гостей пройти в їдальню, жести при врученні подарунків, рухи тіла при проханні, вибаченні, співчутті, привітанні, прощанні та ін.

4) **Письмовий та'ароф** - висловлення ввічливості в офіційному і неофіційному листуванні. Так, офіційний лист починається з імені Аллаха, спочатку йдуть шанобливі слова та вирази, такі як **جناب آقا** – укр.: «шановний пан», **سرکار خانم** – укр.: «шановна пані», після чого вказують професію, ім'я та прізвище адресата. Варто зазначити, що в офіційних установах заведено звертатися до адресата за прізвищем. [27, с. 430]

Та'арофу характерна подібна етична особливість, наприклад, щоб гість випив чаю, господареві необхідно запропонувати йому це кілька разів. У свою чергу, гостю належить кілька разів чемно відмовитися від чаювання і лише потім нарешті прийняти запрошення. [35, с. 220]

ДОДАТОК А

Міріам запросила Наргес у гості на чай.	مریم نرگس را به خانه به صرف چایی کرده.
Міріам: Привіт, люба Наргес, ласкаво прошу!	مریم: سلام نرگس جان خوش امدی به خانه من!
Наргес: Дякую, яка чарівна оселя.	نرگس: ممنونم چه خانه زیبایی داری.
Міріам: Краса в очах глядача! Посидь трохи, я схожу тобі за чаєм.	مریم: چشم هایت زیبا میبینم کمی بشین تا برات چایی بیارم.
Наргес: Дякую, будь ласка, не міцний чай.	نرگس: ممنونم چایی کم رنگ باشه لطفا.
Міріам: Звісно, зараз повернуся, почекай дві хвилинки, послухай поки музику, я повернулася, люба, ось пригощайся фруктами та солодощами!	مریم: چشم، الان میام دو دقیقه صبر کن، یک موزیک گوش بده تا بیام، اومدم عزیزم بفرما میوه و شیرینی هم بردار!
Наргес: Ой ні, дякую, я буду тільки чай.	نرگس: نه ممنونم من فقط چایی میخورم.
Міріам: Будь ласка, покуштуй солодоців, вони з Ісфагану.	مریم: بخور لطفا این شیرینی ها برای اصفهانیه.
Наргес: Ні, дякую.	نرگس: نه ممنونم.
Міріам: Та спробуй, не потрібно та'арофу (в значенні, годі цих церемонностей).	مریم: بخور دیگه تعارف نکن.
Наргес: Ой гаразд, дуже дяку, зараз покуштую разом з чаєм.	نرگس: باشه ممنونم الان با چایی میخورن.

Таким чином, майже для кожної побутової дії необхідно створити спеціальні комунікативні умови шляхом обміну етикетними репліками.

Аналогічно в мовній культурі Ірану не прийнято дзвонити «просто так», заздалегідь слід вибачитись за клопіт, пояснити причину дзвінка, обов'язково розпитати співрозмовника про його стан здоров'я, справи, сім'ю, роботу, настрій, новини і т.д. При тому, той, хто телефонує мусить повідомити, що неймовірно сумував за співрозмовником, думав про нього, переймався його життям. І тільки після таких видів та'арофу можна переходити до самої причини дзвінка. Перехід до суті розмови супроводжується, наприклад, такою фразою:

اگر شما لطف دارید میخواستم با شما درباره این چیز صحبت بکنم - укр.: «Якщо Ви маєте таку ласку, я хотів би з Вами поговорити про...»

В спілкуванні для іранців показовим також є тісний взаємозв'язок мовних актів: вибачення і прохання, їх поєднання в межах однієї мовної ситуації, одного висловлювання. Наприклад, випереджаючи питання, обов'язково спочатку просять вибачення; прохання починають з вибачення. Для прикладу візьмемо кілька ситуацій:

دانشجوی در کلاسی دیر آمد: آقای دکتر خیلی عذر میخوام دیر بیام. اجازه هست؟ - укр. – «Студент запізнився на заняття: Пане викладачу, прошу вибачення за запізнення. Можна увійти?»;

هنگام ورود به خانه یا دفتر کار: خواهش می کنم بفرمایید داخل - укр.: «При вході в дім або в офіс: Прошу, будь ласка, проходите»;

سلام صبح بخیر ببخشید که انقدر زود درد سر شما بدهم - укр.: «Доброго ранку, прошу вибачення, що так рано Вас турбую»;

خواهش میکنم عزیز دلم اگر کمک من دوباره نیاز داری به من زنگ بزنی - укр. – «Будь ласка, моя люба, якщо тобі знову знадобиться моя допомога - телефонуй».

Слід зауважити, що з плином часу дотримання та'арофу поступово послаблюється, стає менш регламентованим, не настільки жорстким; в деяких випадках навіть зовсім зникає, в деяких - істотно видозмінюється за

формою та змістом. Наприклад, в ситуації, коли чоловік заходить в будинок, де присутня і чужа жінка, раніше часто звучало:

یا الله – укр.: «Святі Небеса!».

Але в даний час у великих містах люди, за винятком релігійних сімей, рідко використовують цю етикетну репліку. Інший приклад – цілунок вказівного пальця і дотик ним до чола після привітального рукостискання при зустрічі двох чоловіків: зараз ця етикетна традиція майже зникла. [38, с. 185]

Таким чином, іранський етикет являє собою складну систему суспільних і побутових відносин, яка знаходить відображення як у поведінці, так і в мові іранців, що демонструє культуру та манери поведінки, знання правил та традицій, які не варто порушувати.

1.3 Вибачення, як лінгвістична особливості таарофу в іранському мовному середовищі.

Ввічливість, що є невід’ємною складовою мовного етикету, відображає морально-етичні якості людини як в одній мовній культурі, так і в міжкультурному спілкуванні. Згідно з думкою Н.І. Формановської «ми демонструємо властиву нам культуру поведінки за допомогою ввічливості» [52, с. 33].

У кожного народу існують правила і принципи етикетного спілкування, порушення яких демонструє неповагу опонентів один до одного.

Етикетних особливості Ірану починають формуватися ще в 550 р. до н.е., в епоху правління Ахеменідів. Декларовані великим шахом Ірану Курошем II правила ввічливості датовані 539 р. до н.е. і вважаються першим в світі офіційним документом такого роду. У документі, зокрема, повідомляється про «повагу до всіх традицій народу» і заборону на образи з боку чиновників, державних діячів. [73]

Дотримання правил ввічливості займає вагоме місце в релігії іранців - ісламі, що відображено в Корані: ...

و... بالوالدين احسانا و ذى القربى و اليتامى و المساكين و قولوا للناس حسنا – укр.: «...будете робити добро батькам, а також родичам, сиротам і біднякам; будете говорити людям прекрасне...» [43, сура 2: 83 аят].

Таким чином, релігійна основа принципів ввічливості - головна характерна риса іранського мовного етикету, що має неодмінно враховуватися під час вивчення перської культури і мови.

Залежно від обставин спілкування, умов здійснення мовного акту, виділяється така важлива для вираження ввічливості комунікативна якість мови, як доцільність. Саме доцільність вживання формул мовленнєвого етикету слід перш за все вивчати іншомовним комунікаторам. Візьмемо на розгляд доволі поширену форму ввічливості в іранському мовному етикеті – вибачення.

К. Андрейчина розкриває зміст акту вибачення в такий спосіб: «Вибачитися перед співрозмовником - це значить попросити у нього вибачення за будь-яку свою провину, вчинок» [6, с. 90]

Таким чином, в найзагальнішому вигляді вибачення виступає словесним відшкодуванням будь-якої завданої шкоди - духовної або фізичної. Основними і універсальними принципами вибачення є наступні: 1) усвідомлення провини і моральної відповідальності за скоєне; 2) особисте зізнання і вербальне визнання допущеної помилки, вчиненого проступку; 3) визначення причини помилки, проступку; 4) щирість вибачення; 5) доречність формулювання і обставин вибачення. [1]

Центральна спрямованість мовного акту вибачення пов'язана з доцільністю вживання конкретних висловлювань і в значній мірі залежить від національних традицій. В іранській мовній культурі вибачення займає дуже важливе місце; саме слово **ببخشيد** - укр.: «Вибачте» часто звучить у повсякденній мові іранців. Якщо в українській системі етикетних мовних жанрів вживання вибачень значною мірою є довільним, та багато в чому визначається персональною волею мовця (наприклад, звернення з проханням може доповнюватися вибаченням, а може і не доповнюватися), то іранський

етикет чітко наказує неодмінне використання вибачень в безлічі ситуацій як в формальному, так і неформальному спілкуванні.

Перський мовний етикет обумовлює також вербальне визначення конкретних обставин вчинення шкоди і причин образи адресата, безпосередню вказівку на допущені помилки. Такі звороти, як:

اگر من باعث آزارتان شده ام، ببخشید! – укр. – «Пробачте, якщо Вам зашкодив!»;

اگر به دلیلی از دست من دلخوری شده اید معذرت می خواهم! – укр. – «Якщо ви через образились на мене з якоїсь причини, я прошу вибачення» - не прийнятні.

Прийнятні варіанти виразів:

من واقعا اشتباه کردم به پشت سرت حرف زدم مرا ببخش – «Я глибоко помилявся засуджуючи тебе за очі, пробач мені». [70, с. 34]

Не менш важливим фактором посилення комунікативного впливу вибачення в іранській культурі є пояснення причин нанесення шкоди або виникнення образи - у адресата не повинно залишатися жодних сумнівів і неясностей. Наприклад, в залежності від ситуації можна надати наступні пояснення і дати обіцянку надалі уникати аналогічних вчинків:

خسته بودم، حالم خوب نبود، حواسم نبود – «Я був втомлений, не почував себе добре, не мав настрою».

Ще один важливий елемент вибачення - вказівка на ненавмисні помилки, небажані вчинки, нанесення шкоди; відсутність лихих намірів, усвідомленого наміру образи адресата, прояву неввічливості. Не менш значущим моментом вибачення є вираз щирого каяття, що дозволяє відновити гармонію відносин між комунікантами.

Каяття є додатковим проявом поваги до адресата. Важливість каяття за провину відображена вже в Корані, наприклад:

فاما من تاب وآمن وعمل صالحا فعسى ان يكون من المفلحين – укр.: «А той, хто покався, увірував і поведився праведно, можливо, виявиться серед тих, хто досяг успіху» [43, сура 28 : 67 аят].

Вибір конкретних словесних формул вибачення залежить як від національних традицій, так і від типу спілкування: дружнє (неформальне) або

ділове (офіційне); між різновіковими або рівними за віком комунікантами. При цьому, ще раз підкреслимо, що національні (насамперед, релігійні) традиції є основоположними для висловлення вибачення в іранській мовній культурі. Вивчення норм ввічливості починається фактично з моменту вивчення мови в цілому.

Перш ніж витягнути ноги, сидячи на килимі перед старшими за віком, необхідно вибачитися:

ببخشید پایم را دراز کردم – букв. (вибачте, що видовжив ноги), укр.: – «Вибачте, що розтягнувся *на килимі*».

Комунікатор, що йде попереду, при вході в кімнату або офіс, мусить попросити вибачення:

ببخشید من جلو می روم – букв. (вибачте, що йду попереду), укр.: «Вибачте, що йду перед вами». Ті, хто сидять в автомобілі на передньому місці, просять вибачення в тих, хто сидить позаду:

ببخشید پشتم به شما است – укр.: «Вибачте, що сиджу до Вас спиною». Коли телефонують через домофон, спочатку просять вибачення:

ببخشید به من در را باز کنید – укр.: «Вибачте, можете відкрити двері?» [70, с. 36]

Типологічно форми вибачення можна класифікувати наступним чином:

- 1) **Тактовне вибачення** (необхідне, вимушене в даній ситуації щире прохання про прощення);
- 2) **Формальне вибачення** (ритуальний жест протистояння звинуваченням, захисна реакція);
- 3) **Вибачення з каяттям** (обвинувачений повністю бере на себе відповідальність за вчинок, визнаючи свою провину). [29, с. 76]

Таким чином, вибачення займає важливе місце в іранській мовній культурі і втілює ряд моральних і суспільних принципів, закріплених в письмовій мові і усному спілкуванні. Знання викладених вище принципів забезпечує міжкультурне порозуміння та покращує інтернаціональні відносини.

1.4 Специфіка українського та іранського мовних етикетів.

Ввічливість і етикет традиційно відображаються в мові і реалізуються в мовленні, проте специфіка цього процесу завжди національно обумовлена: виявляється відповідно до норм мовної поведінки, прийнятних в тій чи іншій культурі.

Знання правил ввічливості і формул мовного етикету принципово важливе при вивченні іноземних мов, оскільки, крім оволодіння граматиною, передбачається також неодмінне оволодіння етикетними нормами. Фахівці вказують на відмінності шаблонів мовної поведінки в різних культурах, на інтонаційну різницю оформлення і, відповідно, інтерпретацію висловлювань.

Розглянемо специфіку іранського мовного етикету в зіставленні з українським. Почнемо з того, що у вживанні етикетних формул реалізується принцип поваги співрозмовника, саме «повага насамперед говорить про визнання гідності особи» [52, с. 40]. Погоджуємося з цією позицією і знаходимо не тільки її підтвердження, але навіть посилення в перській культурі: повага до адресата не тільки демонструє прихильність до адресата, а й підкреслює чесноти того, хто говорить.

При зіставленні семантики ввічливості і трактувань іранського дієслова **احترام گذاشتن** і українського **поважати** також помітні національні відмінності. Так, тлумачний словник української мови визначає дієслово «**поважати**» як 1) ставитися з повагою до кого-небудь або чого-небудь; 2) рахуватися з ким-небудь або чим-небудь, брати до уваги і дотримуватися чийх-небудь інтересів. **احترام گذاشتن** тлумачиться як: 1) виявляти повагу до кому-небудь, шанувати кого-небудь; 2) манери, що демонструють увагу і повагу до іншої людини. [85]

Ввічливість в перській культурі трактується як повага, так і прояв уваги до оточуючих, в той час, як ввічливість для українців - це скоріше внутрішнє ставлення, і стосується воно не всіх, а тих, хто цього гідний, тобто поваги як вшанування. [36, с. 14]

В Ірані необхідно дотримуватися ввічливості, навіть якщо вам не подобається співрозмовник або у комунікантів натягнуті відносини. Таку ввічливість можна назвати ввічливим лицемірством, негативним по суті. Інший існуючий в Ірані вид ввічливості - це «ввічливість-цензура». Наприклад, коли одна комунікант потурбував іншого, але той не висловлює свого невдоволення, щоб зберегти відносини, що склалися, вдає, що «все гаразд», і не виказує жодних негативних емоцій. Таким чином, іранська ввічливість орієнтована переважно на об'єкт, тоді як українська ввічливість сконцентрована на суб'єкті.

Ті ж самі приклади вказують ще на два неявних, але важливих відмінних моменти. По-перше, іранська ввічливість має більш формалізований і ритуалізований характер, а в українській культурі «щирість, прямота, правдивість цінуються більше, ніж церемоніальність і чітке наслідування норм етикету». По-друге, якщо в українській культурі ввічливість передбачає дотримання загальноприйнятих правил поведінки, то в перській культурі необхідно активно демонструвати шану й увагу до оточуючих.

Більш специфічними в етнічному аспекті є іранські форми спілкування людей різної статі та віку. Так, низка дослідників відзначає, що в мусульманських країнах «нетактовно питати про жіночу половину родини, тому питання на кшталт «Як дружина? Як мама? При зустрічі виключаються». Таке твердження навряд чи цілком доречно в спілкування в Ірані, де при повсякденному привітанні цілком припустимо спитати про матір, дружину, дітей. Більше того, якщо адресант не питає про це, це іноді може розцінюватися як неввічливість.

Загалом в Ірані жінка (мати, сестра, дружина) вважаються свого роду «частиною» чоловіка і, відповідно, вважаються об'єктом підвищеної відповідальності та турботи. Якщо у жінок виникають будь-які труднощі, проблеми на вулиці, в офісі, інших громадських місцях, чоловіки намагаються неодмінно допомогти, приділити увагу.

В повсякденно-побутових ситуаціях це проявляється, наприклад, в наступному: при вході в офіс або в кімнату або при виході з ліфта жінка має превалююче право; при вході жінки під час засідань всім чоловікам слід вставати і привітати її. Проте рукоштовкання між жінками та чоловіками в Ірані, як Ісламській Республіці вважається неприйнятним. Рукоштовкання можливе лише в дружній неформальній обстановці.

Питати про вік в Ірані також офіційно не прийнято, але якщо мовець знає вік співрозмовника і якщо співрозмовник старший від мовця навіть на рік, а ситуація спілкування нейтральна (не містить специфічних обставин), то мовець обов'язково повинен вжити форму звертання - «Ви», а також дієслова у множині. Хоча бувають випадки, в яких мовець, уживаючи необхідну «Ви»-форму, вживає дієслова в однині - це припустимо і прийнятно в неофіційній ситуації, при розмові з молодшим за віком або співрозмовником-однолітком. [4, с. 245]

У деяких містах на півдні Ірану прийнято звертатися до незнайомих (навіть до жінок) на «ти», і саме така форма є тут вираженням ввічливості і демонстрацією добрих намірів. Така культурна традиція цього регіону.

Порівнюючи український та іранський мовні етикети, можна зробити такі короткі висновки:

- українцям властиво проявляти повагу до тих, хто її «заслужує», тоді іранська мовна традиція зобов'язує носіїв проявляти шану та увагу до всіх оточуючих;
- ввічливість для іранців – це прояв поваги та уваги, тоді як для українців – це не порушення існуючих правил пристойності;
- ввічливість для іранців проявляється як в діях, так і в словах (особливе значення надається вираженню ввічливого ставлення), тоді як для українців ввічливість відображається в більшій мірі в діях.
- українці розуміють ввічливість як узагальнене цілісне поняття, що різниться лише мовним наповненням конкретних ситуацій, тоді як іранців

ввічливість втілюється в різних поведінкових формах в залежності від умов спілкування і відносин між комунікантами;

- для іранців ввічливість реалізується, насамперед, на об'єкт, тоді як для українців ввічливість реалізується самим суб'єктом;

- українська ввічливість співвідноситься з поняттям мовний етикет, тоді як іранська ввічливість співвідноситься з національним специфічним феноменом та'ароф. [7]

Висновки до Розділу I

Зі сходженням перших династій, розбудовуванням перших міст та написанням перших літературних пам'яток, було створено та розвинено, вдосконалено та відточено лінгвістичне явище, мовний етикет, що мав свій власний шлях розвитку та прояву в кожній культурі та традиції.

В цьому розділі ми розглянули поняття етикету, та яким він представлений в іранському середовищі. Очевидним є те, що слово етикет недостатньо для того, або передати унікальність іранського явища та'ароф, що в загальному сенсі виражає ввічливість по відношенню до всіх оточуючих.

Історичні джерела наполягають, що виникнення цього соціолінгвістичного явища тягнеться ще з часів могутньої династії Ахеменідів. Його розвинену і вдосконалену версію ми можемо споглядати серед сучасного іранського суспільства, ставлення якого, до речі, до та'арофу, доволі суперечливе. Сучасна іранська молодь, під відчутним впливом європеїзованого та уніфікованого світу навколо, вбачає в цій культурній традиції ницість та лицемірство, тоді як старші покоління розглядають використання та'арофу як символ шанобливості, ввічливості та освіченості.

Суттю та'арофу можна вважати ключове поняття – вибачення, адже для іранців природно використовувати вибачення перед тим, як завдати клопоту опоненту, адже, згідно з та'арофом, кожен мусить ставити комфорт іншого вище свого власного. Такий етикетний принцип не сприймається багатьма європейськими народами, хоча іноземці, що вивчають іранську культуру та мову, намагаються звикнути до подібного стилю етикету і вдосконалити свої навички.

Щодо українського етикету в порівнянні з перським, вище ми зазначили та прояснили кілька істин в мовленнєвому етикеті. Основною різницею між двома розглянутими етикетами є те, що в українській мовленнєвій культурі вважається - ввічливість потрібно заслужити і її достоїн не кожен, тоді як іранська мовленнєва культура зобов'язує шанувати та поважати всіх оточуючих, навіть у випадку, коли ви маєте доволі натягнуті стосунки зі комунікантом.

РОЗДІЛ II. СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНІ АСПЕКТИ КАТЕГОРІЇ ВВІЧЛИВОСТІ В ПЕРСЬКІЙ МОВІ

2.1 Дієслово як периферійний засіб вираження категорії ввічливості у перській та українській мовах.

При вивченні способів передачі концепту «ввічливість» в українській мові та їх зіставлення з перською мовою доцільно звернутися до поняття сучасної функціональної граматики функціонально-семантичне поле. Функціональна граMATика в свою чергу розглядає функції мовних засобів і граматичні одиниці у взаємодії з одиницями різних рівнів системи мови.

Нарівні з граматичним вивченням, іранські, російські й українські дослідники розглядають ввічливість як комунікативно-прагматичну категорію. В даному розумінні ввічливості домінуюча роль відводиться поведінковому підходу. С.А. Сухих з цього приводу зазначає наступне: «Мовна поведінка мовця в діалозі завжди визначається тією чи іншою стратегією, орієнтованою на досягнення мети, на позитивний результат. Стратегії базуються на знанні комунікантами принципів, постулатів і конвенцій спілкування, залежать від умов, що склалися під час комунікації, від ситуації спілкування, від соціально-психологічних факторів (статусу комунікантів, їх обізнаності, зацікавленості і т.д.)» [41, с. 14]

Дієслівний вид, що становить найближчу периферію ФСП ввічливості в українській мові для іранських студентів, які вивчають українську мову, як в самому мовному середовищі, так і в вузах Ірану належить до числа важких граматичних категорій в області практичного вивчення. Це в першу чергу пов'язано з містким змістом українського дієслова: дієвідміною, багатою палітрою дієслівних значень, дієслівним управлінням, дієслівним видом, урахуванням семантичних угруповань видових пар дієслів, різними проявами співвідносності видових пар в рамках різних семантичних підгруп і багатьма іншими особливостями.

Як відомо, українське дієслово, крім властивих йому граматичних і лексико-семантичних особливостей, здатне за допомогою ДВ і НДВ підкреслювати різні відтінки ввічливого висловлювання. Перське дієслово на відміну від українського, незважаючи на не менш багатий арсенал граматичних категорій, не здатне в тій мірі, яка притаманна українському дієслову, демонструвати ввічливість за допомогою категорії аспектуальності. Це в першу чергу пов'язано з тим, що аспектуальність в перській мові не несе того самого смислового та граматичного навантаження, яка властиве українській мові, тим більше, коли це стосується категорії ввічливості.

На відміну від української мови, де жодне дієслово не вживається поза категорією виду, в перській мові видові відтінки значень здатні проявлятися лише в тимчасових формах, що виражають тривалість, повторюваність, завершеність / незавершеність дії. Це свідчить про те, що в системі дієслів перської мови не існує особливої класифікації, згідно з якою можна було б розділити дієслова на дві групи ДВ і НДВ. Розглянемо приклади для підтвердження наведеного вище: дієслова, що однаково звучать в перській мові, видові пари дієслів «читати» - «прочитати» перс.: خواندن, «їсти» - «поїсти» перс.: خوردن, «сидіти» - «посидіти» перс.: نشستن, «писати» - «написати» перс.: نوشتن, «брати» - «узяти» перс.: گرفتن. Що стосується відтінків часових форм, то вони в перській мові виражаються:

а) з використанням допоміжних дієслів:

співати перс.: خواندن – заспівати (почати співати) перс.: شروع به خواندن کردن;

б) з використанням обставинних слів і прислівників:

перебігти (пройти бігом) – перс.: دوان دوان گذشتن

Заслуговують на увагу також описові способи передачі українських дієслів на перську мову. У ролі залежного слова використовуються переважно прислівники міри, ступеня і способу дії, що підкреслюють характер виконання дії:

Він переплив річку – перс.: او شنا کردن از رودخانه گذشت, букв.: «Плаваючи, він перейшов через річку».

Іранські вчені розходяться в думках щодо видового числа і загалом категорії виду, що не отримала чіткого граматичного вираження в перській мові. Таким чином, А. Шафаї в структурі виду виділяє простий минулий вид (завершену дію) та простий тривалий вид (тривала, повторювана дія) для прикладу розглянемо наступне پختم - укр.: «приготувала», می پختم - укр.: «готувала», دویدم – укр.: «бігла», می دویدم – укр.: «бігала», بوسیدم - укр.: «поцілувала», می بوسیدم – укр.: «цілувала» [53, с. 36].

Хосроу Фаршідвард виділяє цілих п'ять дієслівних видів:

1) **Невизначений**, який вказує на невизначеність граничності / неграничності, завершеності / незавершеності дії خواهد رفت – укр.: «підє»;

2) **Недоконаний**, який вказує на виконання незакінченої дії в певний момент او حالا دارد می نویسد – укр.: «Він зараз пише»;

3) **Доконаний**, який вказує на завершення дії в певний момент علی تازه رسیده است – укр.: «Алі тільки-но повернувся»;

4) **Напівдоконаний**, що є проміжним пунктом між доконаним та недоконаним видом دیشب ساعت هشت خانه می رفته است - укр.: «Вчора вночі в вісім годин він повертався додому»;

5) **Початковий**, до структури якого входять дієслова آغاز کردن – укр.: «починати», افتادن – укр.: «падати», ایستادن – укр.: «стояти» [46, с. 75].

Іранський лінгвіст Гольфам, досліджуючи категорію аспектуальності, виділяє в перській мові доконаний та недоконаний вид. Він пише: «Будучи однією з категорій дієслова, яке виражається структурою дієслова, вид здатний позначати розподіл та протікання дії в часі» [15, с. 9]. До ДВ він відносить дію, що обмежена певним часовим відрізком, яка досягла якогось результату:

رضا پرویز رو زد – укр.: «Реза вдарив Парвіза».

До НДВ дії, що тривало протікає в часі, він відносить:

رضا پرویز را می زد - укр.: «Реза бив Парвіза».

Видові значення і відтінки аспектуальності в перській мові - пише Ю.А. Рубінчик - передаються за допомогою різних часових форм, які в свою чергу уточнюють і вказують на завершеність / незавершеність, тривалість, багаторазовість, однократність і результативність дії [37, с. 103]. Він також підкреслює різноманіття і складність синтаксичних функцій перського дієслова. Відмінювані форми дієслова виступають у функції присудка і грають вирішальну роль в формуванні комунікативних і структурних ознак речення.

Перська мова має багатий арсенал дієслів, що відрізняються різноманітністю значень. Дієслова, що позначають дію і процес характеризуються в перській мові категоріями особи, часу, способу, виду, стану та числа. Що стосується категорії роду, то вона відсутня в перській мові. Притаманні дієслову різні граматичні форми виражають характер протікання дії в часі, відношення дії до суб'єкта і об'єкта, співвідношення з моментом мовлення, показують дію або стан як процес реальний, передбачуваний, бажаний, стверджувальний або заперечний.

2.2 Аналіз категорії ввічливості за класифікацією часу та способу.

Аналізуючи українсько-перські аспектуальні відповідності, слід підкреслити доцільне уточнення А. Вежбицької: те, що в одній мові виражається граматично, в іншій може бути передане тільки лексично. Проведені дослідження свідчать про те, що практично всі видові значення українського дієслова можуть бути передані в перській мові за допомогою тимчасових форм у взаємодії з лексичними показниками [11, с. 4]. Свідченням сказаного є класифікація часових форм дієслова, розроблена Ю.А. Рубінчиком:

1. Теперішньо-майбутній час і властиві йому значення:

1) дія, що відбувається в даний конкретний момент:

حالا روزنامه می خوانم – укр.: «Я зараз читаю газету»;

2) дія, що відбувається постійно, або ж постійна властива предмету ознака:

طلا زنگ نمی زند – укр.: «Золото не іржавіє»;

3) майбутня дія:

فردا پیش تو میام – укр.: «Завтра я прийду до тебе»;

4) дія, що належить до минулого (історичне теперішнє):

امروز دیر از خواب بیدار شدم، به اتاق دوستم داخل می شوم می بینم کسی اینجا نیست - укр.: «Сьогодні я пізно прокинувся. Зайшов до кімнати друга і побачив, що там нікого немає».

2. Теперішній конкретний час: утворюється за допомогою форми теперішнього часу допоміжного дієслова *داشتن* - укр.: «мати».

دارم نامه می نویسم – укр.: «Я (на даний момент) пишу лист».

3. Майбутній категоричний час: утворюється з особової форми теперішнього часу допоміжного дієслова *خواستن* – укр.: «хотіти»:

بر خواهد گشت – укр.: «Я повертаюсь»,

ترجمه خواهد کرد – укр.: «Він/вона не буде перекладати».

4. Простий минулий час: утворюється з основи минулого часу шляхом додавання особистих закінчень:

برگشتیم – укр.: «Ми поверталися»,

اشنا شدیم – укр.: «Ми познайомилися».

Основні випадки вживання простого минулого часу:

1) однократна дія, здійснена в минулому:

پس از جلسه به خانه رفت – укр.: «Після засідання він поїде додому»;

2) при наявності обставинних слів, що вказують на тривалість в часі може виражати тривалу дію:

مدتی به موسیقی گوش کردیم – укр.: «Якийсь час ми слухали музику»;

3) в підрядних умови та підрядних часу підкреслює впевненість в здійсненні майбутньої дії:

وقتی که خواندن کتاب را تمام کردید به من خبر بدهید – укр.: «Коли ви закінчите читати цю книгу, повідомте мене»;

4) в розмовній мові для позначення майбутньої дії, в значенні заклику до негайної дії:

رفتيم – укр.: «пішли»,

خوش آميد – укр.: «Ласкаво просимо».

5. Минулий тривалий час (імперфект): утворюється з основи минулого часу шляхом додавання приставки *می*, що має аспектуальне значення тривалості, багатократності. Вживається в наведених нижче випадках:

1) Коли необхідно висловити тривалу, повторювану дію, що протікає в певний момент у минулому:

سالهای متمادی فانوس این خیابان رو روشن می کرد – укр.: «Довгі роки цю вулицю освітлювали ліхтарі»;

2) Коли потрібно висловити тривалу дію, що відбувалося постійно в минулому:

سابقه تدریس زبان به طرز دیگر انجام می گرفت - укр.: «Колись вивчення мови проходило зовсім по-іншому».

6. Минулий конкретний час: єдина функція минулого конкретного часу - вираження дії (процесу), що відбувалося в певний момент у минулому. Утворюється з особистих форм минулого тривалого часу (імперфекту) основного дієслова і особистих форм простого минулого часу допоміжного дієслова *داشتن* – укр.: «мати», який вказує на дію або процес саме в ході його протікання або продовження.

وقتی که ما رسیدیم، کنسرت هنوز شروع نشده بود، حضار تازه داشتن سر جایشان می نشستند – укр.: «Коли ми прийшли, концерт ще не почався, глядачі тільки займали свої місця».

7. Минулий-теперішній час (перфект): на відміну від простого минулого часу, що виражає лише факт виконання дії, що минула – минулий-теперішній час фіксує увагу не тільки на факті виконання дії, але і на його ставленні до моменту мовлення.

آمده است برای این که ما رو به شب نشینی دعوت کند – укр.: «Він прийшов, щоб запросити нас на вечірні посиденьки».

8. Передминулий час (плюсквамперфект): співвідносить результат дії не з моментом мовлення, а з якимось моментом в минулому або з моментом виконання іншої минулої дії.

کتابی را که خوانده بودم به دانشگاه پس دادم – укр.: «Я повернув в університет книгу, яку прочитав».

В українській мові на відміну від перської дієслівний вид складає найближчу периферію категорії ввічливості з огляду на те, що здатний пом'якшити іллокутивну силу мовного акту, надавши висловлюванню відтінок ввічливості. Розглядаючи дієслівний вид з позиції категорії ввічливості, ми дійшли до думки, що аспектуальність, будучи одним із засобів вираження категорії ввічливості, в першу чергу тісно пов'язана з категорією способу і властивим саме цій категорії мовними актами спонукання, дозволу, прохання, попередження та ін.

Це також спостерігається і в перській мові, при перекладі з української мови певних конструкцій наказового та умовного характеру:

Чи не знайдете можливості вшанувати мене вашою присутністю?
(прохання)

اگر ممکنه با خضورتون به من افتخار بدین؟

Не краще було б виправити цю помилку? (ненав'язлива порада)

بهتر نیست اگر این اشتباه رو تصحیح کنیم/کنید؟

Сідайте, будь ласка (директор школи – учням, що встали зі своїх місць під час уроку)

لطفا بنشینید

Надайте, будь ласка, ваш проїзний квиток (контролер – пасажиру)
(спонукання)

لطفا بلیط خودرو ارایه دهید

Якщо ви дасте відповідь на моє питання, я буду вам вельми вдячний

اگر به سوال من هم پاسخ بدهید، ممنون می شوم

Прошу пробачення, що турбую, не могли б ви позичити свою ручку на хвилинку? (прохання)

ببخشید مزاحم می شوم، امکان دارد خودکارتان را برای یک لحظه به من بدهید.

Враховуючи різну структуру української та перської мов, слід зазначити, що великі зусилля українських та російських лінгвістів і авторів граматики української мови не здатні повністю усунути труднощі для іноземних студентів, пов'язані з видовим функціонуванням дієслів в цілому і з їх вживанням зокрема. Це в першу чергу пов'язано з тим, що існуючі посібники складені з точки зору української мови, без урахування різних систем і властивостей вживання дієслова в рідній мові іноземних студентів [41, с. 7].

2.3 Граматичний аспект вживання дієслів доконаного та недоконаного видів при відображенні категорії ввічливості.

В українській мові семантика пов'язана зі спонуканням і ввічливими / неввічливими відтінками висловлювання, здатна фіксуватися як за ДВ, так і НДВ. Залежно від виду дієслова волевиявлення здатне виражатися за допомогою різних експресивних відтінків.

Дієслова ДВ в наказовому способі часом здатні виражати більш категоричне спонукання, ніж дієслова НДВ.

Прийдіть вчасно (класний керівник – учням) – ДВ

به موقع خود رو برسانید/ به موقع بیایید

Приходьте вчасно – НДВ

به موقع بیایید (همیشه)

В перській мові, як було зазначено раніше, видові відмінності не здатні впливати на ступінь важливого висловлювання, отже, дієслова в обох вищенаведених прикладах відображають однаковий ступінь категоричності. Існують деякі відповідності, що виявляються при перекладі вищенаведених речень на перську мову.

У лексико-семантичному плані дані речення в перській мові можуть трактуватися трохи інакше. При їх перекладі на перську мову чітко спостерігається категоричність першого, і пом'якшеність другого речень.

Дієслово «прийдіть» (ДВ) і його аналоги в перській мові дієслова **برساند (خود را)** (ДВ) (букв. доставляти, передавати) і **بیایید** – укр. «приходьте» закликає і підкреслює наказ класного керівника дотримуватися пунктуальності, обов'язковості та необхідності вчасно прийти в призначений пункт в призначений час, тобто, де б ви не були, постарайтеся прийти/повернутися вчасно. Друге речення може вказувати на те, що завжди слід приходити вчасно.

На особливу увагу заслуговують приклади з дослідницької роботи Хонг Тек Гю:

Я вас переривав? (НДВ) (свідомо)

آیا من صحبت های شما رو قطع می کردم / آیا من وسط حرف ها تون میپریدم؟

Я вас перервав? (ДВ) (несвідомо)

آیا من صحبت شما رو قطع کردم؟

Перше речення видається менш ввічливим на відміну від другого. *Я вас переривав?* (Звісно що, не переривав, дайте і мені можливість договорити!) Так як в ньому мовець запитує співрозмовника, перебив він його мовлення і чи зазіхнув він нехай навіть ненавмисно і мимоволі на його права. Тобто вживається в тій ситуації, коли мовець точно знає, що він сам не перебивав адресата і, використовуючи іронічне питання, має намір пояснити, що він справді не перебивав адресата. Другий приклад використовується тоді, коли перебивання адресата могло відбутися несвідомо, і тому мовець хоче дізнатися, перебив він його насправді чи ні.

Е.В. Падучева також порівнює схожу видову природу в негативних імперативах, де: НДВ означає контрольовану дію «Не переривай!» (свідомо) **صحبتش/صحبتم رو قطع نکنی**, ДВ неконтрольоване «Не перерви!» (випадково) **مواظب باش / حواست باشه (یک موقع) صحبتش رو قطع نکنی** [38, с. 56].

При перекладі вищенаведених речень спостерігається повна видова відповідність українських та перських дієслів. Завдяки префіксу **می کردم, می** – укр.: «робив» = **قطع می کردم** – укр.: «переривав» в перській мові формується імперфект загального значення, сутність якого полягає у висловленні

незавершеної, тривалої та багаторазової дії, що протікала в минулому. Друге речення виражене дієсловом в простому минулому часі **کردم** – укр.: «зробив» = **قطع کردم** – укр.: «перервав», відповідно, в доконаному виді.

Розглядаючи приклад *На минулому тижні я позичала в вас гроші (Ось я повертаю їх вам)*, І.Б. Шатуновський вказує на те, що дієслово НДВ *позичала* є більш ввічливим, так як в ньому вказується на «зворотну дію»: коли люди позичають гроші в борг, мається на увазі, що борг буде повернений кредитору.

За переконанням Шатуновського вживання дієслова ДВ *позичила* не містить в собі вказівок на «зворотну дію», тобто повернення позичених грошей [57, с. 95]. Однак на думку Хонг Тек Гю, в даному прикладі мовець вживає НДВ в рамках стратегії позитивної ввічливості (зменшення соціально-психологічної дистанції між співрозмовниками) за допомогою пом'якшення іллокутивної сили [55, с. 28]. Стосовно перської мови, дієслова *позичила/позичала* перекладаються однаково, не додаючи, при цьому, ніяких додаткових відтінків ввічливості:

هفته گذشته من از شما پول قرض گرفته بودم

هفته گذشته من از شما پول قرض گرفتم

В перській мові дієслово **قرض گرفتن** – укр.: «*позичати/позичити в борг*» не підкреслює наявності негативної та позитивної ввічливості, збільшуючи або зменшуючи при цьому соціально-позитивну дистанцію між співрозмовниками.

Заслуговують на увагу також приклади надані М.А. Шелякіною з дієсловами *спитати/запитувати*:

Чому ж ти не спитаєш мене, де я був? (ДВ)

چرا نمی آیی ازم بپرسی من کجا بودم؟ (نمی خواهی بدونی من کجا بودم؟)

Чому ж ти не запитуєш мене де я був? (НДВ)

چرا نمی پرسی ازم من کجا بودم؟ (چطور شد نمی پرسی من کجا بودم؟ (چه عجب!))

На думку лінгвіста питання, в якому вжито форму НДВ запитуєш, видається менш ввічливим у порівнянні з аналогічним запитанням з формою

ДВ спитаєш, оскільки при заміні форми ДВ формою НДВ з'являється відтінок терміновості, категоричності [61, с. 36].

За переконанням Хонг Тек Гю, коли посилення і пом'якшення іллокутивної сили мовленнєвого акту реалізується як тонке питання, в українській мові категорія дієслівного виду стає одним з найголовніших мовних прийомів, який контролює дистанцію між співрозмовниками [55, с.120].

У перській мові виражається аналогічна видова співвіднесеність. В першому реченні мова йде про те, чи не хоче адресат дізнатися (спитати), де саме наразі знаходиться мовець. Тобто мовець сам готовий сказати, зізнатися, поділитися тим, де він знаходиться.

В другому реченні спостерігається відтінок здивування з боку мовця щодо того, що адресату не цікаво знати, він не цікавиться тим, де перебував мовець.

Важливо підкреслити, що виявлення подібних значень для іраномовного студента представляється можливим, тільки за умови засвоєння всіх тонкощів дієслівного виду української мови, бо при перекладі дієслів спитаєш/запитуєш на перську мову обидві пропозиції передаються майже однаково.

Рубінчик Ю.А. стверджує, що залежність вибору форми виду визначається ступенем категоричності, ввічливості, експресивності спонукального висловлювання. У зв'язку з цим Є.В. Падучева, розглядаючи співвіднесеність аспектуальності при вираженні ввічливості, пише: Насправді, це саме те, що в першу чергу кидається в очі: ввічливо сказати. *Сідайте, будь ласка!* – в НДВ, *але Встаньте, будь ласка!* (зі стільця) – в ДВ; *Вставайте!* Звучить грубо. В той же час, звертаючись до людини, що лежить в ліжку, цілком ввічливо сказати *Вставайте!* [34, с. 66].

Рубінчик Ю.А. також вказує на те, що ряд дієслів ДВ з запереченням, що передає різноманітні відтінки:

- стійкі форми прохання: «*Не покиньте*», «*Не забудьте*»;

- вибачення: «*Вибачайте*»;
- ввічливе звертання, інколи іронічного характеру: «*Будьте ласкаві, не тривожтеся*», «*Не відмовте в люб'язності*».

Імперативи є актуалізаторами ввічливості, виступають у вигляді дієслів ДВ:

«*Будьте так люб'язні*» - перс.: **لطف کنید**,

«*Зробіть ласку/милість*» - перс.: **عنایت بفرمایید/مذت بگذارید** і т.д.

В українській мові прохання або поради, найчастіше виконуються з використанням дієслів ДВ: «*Передайте, будь ласка, водію за проїзд*».

Дієслова НДВ також найчастіше використовуються в мовному акті ввічливої пропозиції виконати дію:

«*Проходьте!*» - перс.: **بفرمایید**,

«*Залишайтеся ще!*» - перс.: **باز هم بمانید**,

«*Сідайте, будь ласка*» - перс.: **بفرمایید بنشینید** та інші.

Заслужують також на увагу наступні приклади:

Ви не запросите (ДВ) нас у гості?

آیا نمی خواهید ما رو مهمان کنید؟ / آیا دعوتمان نخواهید کرد؟ آیا ما رو دعوت نمیکنید به مهمانی؟

А також, I ви не запрошуєте (НДВ) нас у гості?

پس دعوت نمی کنید ما رو؟ / پس قصد ندارید ما رو دعوت کنید؟

В даних прикладах форма НДВ в порівнянні з ДВ, носить відтінок не дуже ввічливого висловлювання, з відтінком докору, настирливості та безцеремонності. В першому ж реченні мовець намагається зберегти соціально-психологічну дистанцію адресата.

У перекладі на перську мову першого речення спостерігається тимчасова конкуренція, тобто дана пропозиція здатна виражатися різними часовими формами (теперішній та майбутній часи). Перський переклад другого речення, так само як і в українському варіанті, виражений НДВ, при тому в реченні міститься відтінок настирливості, мовець знає, що у його співрозмовника немає бажання (в даний момент, загалом) запрошувати його

в гості і тим самим, мовець дорікає йому. В перській мові при вираженні докору та настирності важливу роль відіграє інтонація.

Особливої уваги також заслуговують дієслова *просити/попросити*, що відображають різного роду дистанції між співрозмовниками:

1. *Прошу* (НДВ) *вас допомогти моєму сину*

خواهش میکنید به پسرم کمک کنید

2. *Попрошу* (ДВ) *вас допомогти моєму сину*

من خواهشم این خواهد بود که به پسرم کمک کنید

3. *Попрошу показати документи*

لطفا مدارکتان را نشان/ارایه بدهید

При перекладі першого та другого речень на перську мову, стає помітною тонка грань між проханням та спонуканням, висловленим в рамках делікатно-ділового прохання в майбутньому часі.

Згідно з переконанням М. Я. Головінської, у дієслівній лексемі *просити/попросити* перформативно в функції чистого прохання вживається тільки форма НДВ, а в перформативній функції вимоги - тільки форма ДВ. Таким чином прохання дієслова ДВ *попрошу* звучить категоричніше, ніж з формою НДВ *прошу*, і часто носить певний відтінок вимоги: *Я вас слухав уважно і попрошу вас мене більше (ніколи не перебивати)*.

Висновки до Розділу II

Провівши порівняння різноманітних точок зору відносно досліджуваного питання і здійснивши авторський аналіз мовного матеріалу, що ілюструє приклади функціонування ДВ та НДВ при вираженні категорії ввічливості в українській та перській мовах, ми дійшли висновку, що категорія виду, що відображає протікання дії в часі в перській мові не отримала чіткого граматичного вираження, властивого українському виду, що так само чітко відслідковується в області категорії ввічливості де від

правильного вибору дієслівного виду залежить рівень проявленої ввічливості по відношенню до адресата.

Однак, при перекладі українських речень на перську мову з використанням визначених в перській мові дієслів, допоміжних слів, лексичних одиниць, часових форм способу, а також в залежності від іллокутивної мети, сили та функцій, з'являється можливість передачі відтінків ввічливості та неввічливості за допомогою дієслів ДВ та НДВ.

Найчастіше вибір ДВ і НДВ представляється незначним для іранських студентів, отже, при подібному розкладі вибір відповідності в перській мові в першу чергу залежить від прагматичного рівня, а саме від категорії ввічливості.

Стосовно засвоєння іранськими студентами категорії аспектуальності в широкому сенсі цього місткого граматичного поняття, що виходить за рамки дійсного дослідження, важливим етапом є засвоєння вищо-часових значень обох мов, оскільки проведені дослідження свідчать про те, що українському НДВ в перській мові можуть відповідати відразу декілька часових значень.

РОЗДІЛ III. ЛЕСКИКО-СЕМАНТИЧНІ АСПЕКТИ КАТЕГОРІЇ ВВІЧЛИВОСТІ В ПЕРСЬКІЙ МОВІ

3.1 Лексико-семантична класифікація категорії ввічливості в сучасній перській мові.

В Ірані, як і в будь-якій країні, перш ніж почати розмову слід вибрати відповідну форму привітання, яка залежить від ступеня близькості співрозмовників і ситуації, в якій вони опинилися. Найбільш уживане і нейтральне вітання і відповідь на нього:

سلام – укр.: «мир», а також سلام عليكم - укр.: «мир вам», яке частіше використовується між більш релігійними співрозмовниками, у відповідь на яке звучить عليكم السلام.

Досить рідко використовується в якості привітання слово іранського походження:

درود (букв. «Вітання, уклін, благословення, вихваляння», еkv.: «Привіт»).

Воно ж використовується як формула вітання у військовослужбовців.

До неформальних привітань, які вживаються між близько знайомими співрозмовниками (рідними, друзями, колегами по роботі) відносяться:

سلام به روی ماه تو (букв.: «Мир твоєму красивому обличчю»),

وقت بخیر (букв.: «Добрий час», еkv.: «Вітаю»),

بامداد صبح (букв.: «Добрий ранок»),

روزتون بخیر (букв.: «Гарного Вам дня»).

Звертаючись до старшого за віком або посадою, слід скористатися більш формальними фразами:

درود بر شما (букв.: «Здрастуйте»). Варто зазначити, що першими вітаються молодші за віком і посадою, а також, як правило, чоловіки по відношенню до жінки. Особливих вітань при цьому не виділяється, використовують стандартні фрази.

При зверненні нижчого за статусом співрозмовника до вищого або між знайомими людьми, які хочуть підкреслити повагу один до одного і, як правило, між чоловіками зазвичай вживаються такі привітання, як چکارم або його синонім نوکرام (букв. «Слуга, лакей », «ваш покірний слуга», «відданий вам»). У відповідь вживається: مخلصم (букв. «Я [ваш] відданий друг») або مخلص شما (укр.: «щиро Ваш»).

Формула вітання обов'язкова перед початком розмови або при зустрічі. Ігнорування вітання - ознака крайньої неповаги і поганого тону.[7]

3.1.1 Питання про здоров'я співрозмовника та його родини

В Ірані не прийнято говорити просто «вітаю», «привіт» навіть при випадковій зустрічі, як у нас. Окрім привітального слова обов'язково потрібно спитати про здоров'я співрозмовника і його сім'ї.

Наведемо приклади того, яким може бути стандартне іранське вітання, яке включає в себе питання і відповіді двох співрозмовників.

Зазвичай починають з питання: چه خبر (букв.: «Які новини?»).

У разі, коли все добре, можуть відповісти: به سلامتی (букв. «Гарне здоров'я»; «Все в порядку») або همه چیز خوبه (букв.: «Все добре»).

Якщо справи йдуть не дуже, відповіддю може служити: بدبختی (букв. «Мука», «Погане самопочуття»).

Нейтральними відповідями на це питання можуть бути звороти: خبر خاضی نیست (букв.: «Немає особливих новин») або خدا را شکر (укр.: «слава Богу всі в порядку»).

Іншим варіантом питання про справи співрозмовника може бути вираз: حالتون چطور؟ (укр.: «Як твоє / ваше самопочуття?»).

При позитивній відповіді іранці зазвичай використовують такі варіанти:

خوبم مرسی (укр.: «я в порядку, дякую»),

نفسی میاد (укр.: «на щастя, живий поки»),

بد نيست (укр.: «непогано»).

Якщо співрозмовник бажає висловити свою незадоволеність станом власних справ, він може використовувати вирази:

حالم اصلا خوب نيست (укр.: «мій стан залишає бажати кращого»),

حالم بده (укр.: «мені погано»),

گرفتاری برای من پيش آمده (укр.: «у мене виникли проблеми»). У разі, коли мова йде про фізичне нездужання людини, він може відповісти на це питання наступним чином: طب دارم (укр.: «у мене температура»),

مريض هستم (укр.: «я хворий»),

ناخوش هستم (укр.: «мені не добре»).

У стандартному іранському привітанні слідом за питаннями про стан справ людини зазвичай йдуть розпитування про його сім'ї і найближчих родичів, наприклад:

خانواده محترمتون خوب هستند؟ (укр.: «Ваша дорога родина добре поживає?»).

На це питання зазвичай відповідають так:

ممنون خوب هستند (укр.: «Вони в порядку, спасибі»), بد نيستند (укр.: «Не

погано»), خدا را شکر (укр.: «Слава Богу всі в порядку»).

Однак, слід зауважити, що незнайомим або малознайомим співрозмовникам чоловічої статі недоречно питати один у одного про дружину. А при зверненні дітей до своїх батьків, вони, як правило, використовують поважну форму другої особи множини, наприклад: حالتون چطور؟ (букв.: «Як ваше здоров'я?»). [40, 41]

3.1.2 Звертання

Звертання - один з найважливіших і найнеобхідніших компонентів мовного етикету. Воно виконує функцію встановлення контакту і використовується на будь-якому етапі спілкування, на всьому його протязі, служить його невід'ємною частиною.

У разі, коли потрібно звернутися до людини або привернути її увагу, слід крім ступеня близькості і обставин зустрічі також враховувати вік, стать і соціальний стан адресата.

Якщо є сумніви, як звертатися до людини на «ти» чи на «ви» (تو або شما), слід запитати про це самого співрозмовника:

بخشید آقا/خانم چطور می توانم به شما ختاب بکنم؟ (укр.: «Вибачте, пане / пані як я можу до вас звертатися?»).

Аналогом особового займенника «я» в перській мові може виступати слово بنده (букв.: «Раб»). Воно замінює особовий займенник першої особи однини من (укр.: «я») у випадках, коли звертаються до старшого за посадою, начальника, поліцейського, чиновника, судді і т.п. Також при бажанні виконати для кого-небудь будь-яку роботу також доречно називати себе بنده,

наприклад: بنده در خدمات هستم (укр.: «Я до ваших послуг»),

بنده که از قبل عرض کردم (букв.: «Заздалегідь доводжу до відомості, що...»).

При зверненні до незнайомої людини можуть бути використані формальні фрази, такі як:

سلام آقا/خانم (букв.: «Пан/пані, здрастуйте»),

ببخشید قربان (букв.: «Шановний/дорогий, вибачте»),

معذرت می خواهم (укр.: «Прошу вибачення»),

دوست عزیز عذر می خواهم (букв.: «Любий друже, прошу мене вибачити»),
ببخشید یک لحظه (укр.: «Вибачте, на одну хвилину», в значенні «Чи можна вас затримати ненадовго?»),

ببخشید می توانید کمک کنید؟ (укр.: «Вибачте, не могли б ви мені допомогти?»). [40, 41]

3.1.3 Знайомство

Для того, аби познайомитися зазвичай використовують наступні формальні вирази:

می توانم با شما آشنا بشوم؟ (укр.: «Чи можу я з Вами познайомитися?»), خوشحال میشم اگر موفق باشید با هم چایی بنوشیم (укр.: «Буду радий, якщо Ви погодитесь випити зі мною чай».),

اگر مایل هستید با هم قدم بزنیم (укр.: «Якщо Вам так завгодно, давайте разом пройдемося».),

شما آدم جالبی هستید خیلی دوست دارم با شما بیشتر آشنا بشم (укр.: «Ви цікава людина, я волів би поближче з Вами познайомитися».).

Знову ж таки, необхідно запитати в співрозмовника, як до нього варто звертатися:

ببخشید آقا/خانم میشه به شما مراجعه کرد؟ (укр.: «Вибачте, як до Вас можна звертатися?»). [40, 41]

3.1.4 Вдячність

Вміння бути вдячним в Ірані – це справжнє мистецтво. Для висловлення вдячності зазвичай використовуються наступні нейтральні вирази: خیلی ممنون (укр.: «велике спасибі», букв.: «дуже вдячний»), (дієслівна зв'язка هستم в розмовному мовленні зазвичай випускається),

خیلی لطف کردید (укр.: «Ви виявили велику милість», «Дуже мило з Вашого боку»),

خیلی متشکرم (укр.: «Вельми вдячний»),

یک دنیا ممنون (укр.: «Вельми вдячний», букв.: «Моя вдячність до Вас розміром із цілий світ»),

خدایا شکرت/الاحی شکر (укр.: «О, боже, хай буде тобі милість»),

صد هزار بار شکرت (укр.: «Сто разів тобі вдячний», «Тисяча вдячностей»),

خدایا ممنونم (укр.: «О, Господи, як сильно я вдячний»).

Також часто можна почути запозичене з французької мови – *مرسی* (укр.: «дякую»). А у відповідь на ту чи іншу формальну послугу дуже часто звучить: *دستتون درد نكنه* (укр.: «Хай не болітимуть Ваші руки»). [40, 41]

3.1.5 Вибачення

В іранській культурі чим більше людина вибачається, тим більш вихованою вона стає в очах свого оточення.

Щоб попросити вибачення, найчастіше використовують: *ببخشید* (укр.: «Вибачте») і *شرمنده ام* (укр.: «Винний»).

Між знайомими співрозмовниками часто можна почути: *ببخشید دیگه* (укр.: «Ну вибачай»).

Посилена форма вибачення: *ببخشید واقعا* (укр.: «Я сильно вибачаюсь») або *واقعا شرمنده ام* (укр.: «Я дійсно винний»).

Більш формальні, офіційні форми вибачення:

معدرت میخوام (укр.: «прошу вибачення»),

عذرخواهی می خواهم (укр.: «прошу мене вибачити»),

من مقصر بودم/ تقصیر من بود (укр.: «я винен/це моя провина»),

پوزش می خواهم/میتلم (укр.: «прошу вибачення»).

Значну офіційність вибаченню надають форми другої особи множини дієслів і займенників:

امیدورم من را ببخشید (укр.: «сподіваюся, ви мене вибачте»),

شرمندتون شدم (укр.: «я винен перед вами»). [40, 41]

3.1.6 Дозвіл

Щоб отримати дозвіл, варто почати фразу з таких слів, як:

؟... میتونم (укр.: «Чи можу я ...?»),

؟ میتونم یه سوال را بپرسم (укр.: «Чи можу я поставити одне запитання?»),

؟ ببخشید اجازه هست؟ (укр.: «Вибачте, Ви дозволите?»),

؟... ممکنه (укр.: «Чи можливо ...?»),

؟ همیشه لطف کنید (укр.: «Може, виявите милість?»),

؟ شما اجازه میدهید ببینم؟ (укр.: «Дозвольте мені поглянути?»).

Ввічливою відповіддю на подібні прохання може служити вираз:

لبتر کنی (букв.: «Зволожити губи», «доторкнися мовою до губ», укр.: «почни говорити»).

Наприклад, розгорнута фраза з використанням даного виразу може звучати так:

لبتر کنی این کار را برایتان انجام میدهم (букв.: «Все що забажаєш, виконаю для тебе»).

Наприклад, на прохання:

؟ ببخشید میتونم یه خواهشی بکنم؟ (укр.: «Вибачте, чи можу я у вас дещо попросити?»)

На таке прохання можна відповісти:

لبتر کن (укр.: «говори»),

کافیه که شما لبتر کنید (букв.: «Вам достатньо лише змочити губи», укр.: «вам варто тільки сказати»).

Вживається найчастіше між знайомими. [40, 41]

3.1.7 Телефонна розмова

Під час розмови по телефон між знайомими чи близькими співрозмовниками можна почути ті самі вітальні вирази, що й під час живого спілкування, а під час прощання з співбесідником можна також використати наступні фрази:

خیلی نمیخوام وقتت بگیرم (укр.: «Не хотілося б забирати Ваш час»),

خیلی ممنون که زنگ زدی (укр.: «Вельми дякую за дзвінок»),

خوشحال شدم بهات صحبت کردم (укр.: «Я дуже рада з тобою поговорити»),

سلام گرم من را به خانواده برسان (укр.: «Передавай мої теплі вітання родині»).

Відповіддю на останню фразу зазвичай слугує вираз: بزرگواری شما را میرسانم (укр.: «Я передам їм Вашу великодушність», тобто «Як це мило з Вашого боку, обов'язково передам Ваші вітання»). [40, 41]

3.1.8 Прийняття запрошення чи ввічлива відмова

У тому випадку, коли ви приймаєте запрошення співрозмовника та згодні, наприклад, побувати в нього у гостях, можна використати наступні фрази:

خیلی خوشحال میشم/خیلی لذت میبرم از اینکه در کنار شما باشم/مهمونی بیام (укр.: «Мені буде дуже приємно побути разом з вами / прийти до вас у гості»),

خواسته شما را برآورده کنم (укр.: «Я виконаю ваше бажання»),

شاید شب مزاحمتون شدیم (укр.: «Можливо, ввечері до вас прийдемо»),

سعی میکنیم خدمت برسیم (укр.: «Намагатимемося до вас прийти»),

ببینیم چی میشود (укр.: «Подивимось, що буде»),

اگر فرصتی پیش بیاد حتما مزاحمتون میشویم (укр.: «Якщо буде можливість, обов'язково до нас завітайте»).

Якщо потрібно ввічливо відмовитися від запрошення в гості, можна скористатися наступними фразами:

ممنون از دعوتتون ولی انشالله یک فرصت دیگر (укр.: «дякую за ваше запрошення, але сподіваюся, іншим разом»),

من فردا خیلی گرفتارم ولی اگر بتونم حتما میام (укр.: «я завтра дуже зайнятий, але якщо зможу, обов'язково прийду»),

شاید یک وقت دیگر بتونم بهتون سر بزیم (укр.: «можливо, іншим разом зможу до вас заглянути»).

У відповідь можна почути повторне запрошення:

ما را قابل نمیدینی یک کلبه درویشی داریم غذای با هم میخوریم (укр.: «не майте нас гідними, у нас хата бідна, поїмо разом просту їжу»).

Від подібного роду пропозиції можна відмовитися так:

ما نمک پرونده ایم لطف دارید ولی واقعا نمیتونم دعوتتون را بپذیرم انشالله یک وقت دیگر (укр.: «ми виховані небагато, ви надали нам милість, але я справді не можу прийняти ваше запрошення, сподіваюся, в інший раз прийду до вас/потурбую вас своєю присутністю»). [40, 41]

3.1.9 Прихід гостей

При зустрічі гостя, якого давно не бачили, вживають такі вирази:

وای چه قدر دلم برات تنگ شده (укр.: «як же я за тобою скучив, букв. як же серце моє стислося»)

به به امير جان خيلى وقت نديده بودمت (укр.: «ах! Дорогий (Амір), як же давно тебе не бачив»)

Зустрічаючи гостей, зазвичай кажуть:

جان چطور هستی؟ - سلام... (укр.: «Здрастуй, дорогий(а) (ім'я), як ти?»),

خيلى خوش آمدى ازديدن تو خيلى خواهشالم (укр.: «ласкаво просимо, дуже радий тебе бачити»).

Специфічним для іранської культури є вираз:

قدم روى چشم ما گذاشتيد (букв.: «Ви ступили на наші очі», в знач. «Ласкаво просимо», «раді вас бачити»),

а також چشمتون بى بلا (букв. .: «щоб коли не побачити ваші очі нещастя», в укр.: «ви доставили мені задоволення [своїм відвідуванням]»),

چشم ما روشن (букв.: «наші очі засвітилися», укр.: «ми дуже раді вашому приходу»),

مايى افتخارى كه خدمتون هستيم (укр.: «ви надали нам честь своєю присутністю»).

Друзі, які довго не бачилися, зазвичай говорять один одному:

نیشتى كم پيدايى (букв.: «[Як же довго] тебе не було!»),

چرا ديگه ما را تحويل نيميگيريد (букв.: «Чому більше з нами не спілкуєшся як раніше»). [40, 41]

3.1.10 Вручення подарунку

Приносити з собою подарунок для господаря не обов'язково, але бажано, оскільки гість, в культурі Ірану, вважається «улюбленцем Бога» і несе разом з собою благодать та добробут в будинок господаря.

В якості подарунку у іранців прийнято дарувати солодощі (шоколад, фініки, фрукти), статуетки, кришталевий посуд, книги та інше, рідше - квіти, які в основному купують, щоб прикрасити будинок на будь-яке свята або, навпаки, поминання.

Перед тим як вручити який-небудь подарунок, кажуть:

یک هدیه کوچولو برای تو آوردم امیدورم که دوست داشته باشی (укр.: «я приніс тобі маленький подарунок, сподіваюся він тобі сподобається»),

می خواهم سورپرایز کنم (укр.: «хочу зробити тобі сюрприз»),

بفرمایید این مال شما است (укр.: «будь ласка, це для вас»),

این را برای تو خریدم («це я купив для тебе»),

امیدورم خوشت بیاد (букв.: «маю надію, що вам сподобається»).

Відповіддю на подяку за подарунок можуть служити фрази:

قابلت را نداره (укр.: «не варто», «дрібниці», букв.: «не вартує тебе», тобто подарунок нікчемний в порівнянні з адресатом).

Те ж саме значення має вираз: ناقابله (укр.: «невідповідний»).

У відповідь крім вищенаведених фраз, як правило, можуть слугувати неформальні:

تو خودت هدیه منی (укр.: «ти сам подарунок мій»),

تو خودت برای من یه دنیای ارزش داری (укр.: «ти сам дорогий мені як цілий світ») і більш формальне: راضی به زحمتتون عزیزم (укр.: «мій дорогий, мені ніяково обтяжувати тебе»). [40, 41]

Що стосується квітів, в Ірані не так поширений звичай дарувати їх на свята. Зазвичай квіти використовують для прикраси приміщення під час церемоній. Їх частіше приносять родичам або друзям в лікарню, а також на

похорон або поминки. На день народження, весілля і заручини дівчатам також їх дарують, притому не важливо парна або непарна кількість.

3.1.11 Привітання (зі святами)

Уміння красиво привітати з будь-яким святом чи подією також є невід'ємною якістю вихованої людини.

Вітаючи людини з новою покупкою, іранці зазвичай говорять: **مبارکتون باشه** (укр.: «так буде [ця річ] благословенна для тебе»).

Цей ж вираз використовується як універсальне привітання з будь-яким святом, наприклад, з весіллям: **مبارکتون باشه** (укр.: «вітаю»),

انشالله به پای هم پیر شوید (укр.: «дасть Бог, ви разом постарієте»).

Вітаючи з новонародженим, кажуть:

قدم نورسیده مبارک (букв.: «Нехай будуть благословенні кроки новонародженого»);

з підвищенням на посаді:

انتشابه شما را ریاست دانشکده تبریک میگم (укр.: «вітаю вас з призначенням на посаду декана факультету»).

Якщо просування за посадою не настільки значно, то можна вжити вираз:

ترفیه رطبع به شما تبریک میگم (укр.: «вітаю вас з підвищенням на посаді»).

[40, 41]

3.1.12 Етикет за столом

Особливу увагу слід приділити фразам, що належать до етикету за столом. Запрошеному гостю недоречно починати трапезу без дозволу господаря або господині, які в свою чергу повинні запропонувати йому покуштувати частування наступними фразами:

بفرمایید سرد می شه/ تا گرمه بخورید/ میل بفرمایید (укр.: «прошу пригощайтесь, страви остигають, їжте поки гаряче»),

بفرمایید مثل دستپخت مامانتون که همیشه اما بخورید (укр.: «прошу пригощайтесь, це не так смачно, як готує ваша мама, однак, спробуйте»),

بفرمایید ببخشید بد شده (укр.: «прошу пригощайтесь, вибачте, що не так добре приготовано»),

نوش جان (укр.: «смачного », « їжте на здоров'я!»; зазвичай говорять, аби запросити гостя спробувати страву або після того як це блюдо нахвалили),

نوش کنیس (укр.: «пригощайтесь»),

یه لقمه بزنید (укр.: «спробуйте хоч шматочок»).

Як відповідь на запрошення до столу варто сказати:

خیلی زحمت کشیدید (букв.: «ви дуже дорогою зморений», укр.: «спасибі»).

А в процесі споживання їжі або після завершення трапези потрібно подякувати за частування наступним чином:

خیلی خوشمزه بود (укр.: «було дуже смачно»),

دست شما درد نکنه (букв.: «нехай не болять ваші руки», укр.: «велике спасибі»).

Як відповідь вигук при проголошенні тосту або проголошення здравниць в значенні «вип'ємо за вас», «хай живе ...» вживають:

نوش جان باد або نوش باد [40, 41]

3.2 Етно специфіка категорії ввічливості в перській мові

Будь-якому соціуму в нашому світі властиво наявність певних правил поведінки, писаних і не писаних, які регулюють відносини в даному суспільстві. Дотримання подібних правил, будь то вітання потиском руки між чоловіками на ділових зустрічах або допомога літнім людям в громадському транспорті, відрізняє людину виховану, культурну, тобто ту, що знає ці правила, від невихованого. Правила поведінки були придумані для того, щоб забезпечити певний комфорт під час комунікації, саме тому для кожної ситуації спілкування, наприклад, за столом в гостях у друзів або на урочистому заході вручення будь-якої нагороди, устоялися властиві саме даним обставинам норми соціальної поведінки.

Як правило, мусульманські норми поведінки мають багатовікову історію, наприклад, елементарне вітання при зустрічі. Однак, з плином часу і появою нових ситуацій спілкування, норми поведінки трансформувалися, доповнювалися, набували специфічних етнічних та інші особливостей, виникали нові правила. Тому на сьогоднішній день етикет різних народів є величезною різноманітністю різноманітність форм і проявів, які виражаються як в мові, так і в поведінці.

Для іранської культури, яка має багатовікову історію, характерна наявність великої кількості особливостей, що відрізняють даний народ від інших.

Кожен іранець боїться здатися невічливим і зіпсувати свою репутацію в суспільстві. Цей страх нав'язаний культурою і вихованням іранців. Разом з тим, в силу релігійного чинника і поширення в Ірані ісламу з VII ст. характер і образ поведінки іранців значно змінився.

Будучи носіями мусульманської культури, іранці запозичили традиційний мусульманський уклад життя, що виявляється в звичаях прийому їжі, ставлення до старшим і протилежної статі та ін. Як відзначає Е.

М. Богучарський: «Шанування батьків займає одну з верхніх рядків у мусульманській системі моральних цінностей і вельми слабо виражена у європейських народів». [9, с. 198]

При цьому важливо відзначити, що кожен народ, соціум вміє відрізнити т.зв. «Своїх» від «чужих». Під поняттям «свій» При цьому важливо відзначити, що кожен народ, соціум вміє відрізнити т.зв. «своїх» від «чужих».

Під поняттям «свій» мається на увазі людина, яка має ті ж знаннями правил етикету поведінки, що і він сам. Тому при вивченні мови і культури іншого народу так важливо приділити увагу специфічним особливостям його етикету, щоб стати «своїм», і створити міцний контакт з представником іншої культури.

За словами І. А. Стерніна, «в процесі встановлення подібного контакту неминуче виникнення деяких непорозумінь з двох основних причин: 1) свої стандарти поведінки мисляться як єдино можливі в даній ситуації; 2) чужі вчинки «читаються» на «своєму» мовою» [6, с. 21].

Цікаво також, що не всякий носій культури зможе пояснити, чому він робить або говорить так, а не інакше. У даній роботі буде зроблена спроба пояснити деякі з етикетних норм поведінки іранського народу, мається на увазі людина, яка має ті ж знаннями правил етикету поведінки, що і він сам. Тому при вивченні мови і культури іншого народу так важливо приділити увагу специфічним особливостям його етикету, щоб стати «своїм», і створити міцний контакт з представником іншої культури.

Перш ніж говорити про особливості іранського етикету, слід дати загальне поняття етикету і його основні характеристики. Етикет поведінки, згідно І.А. Стернін, це «сукупність дій людей в суспільстві, визнаних зразковими для тих чи інших ситуацій» [16, с. 4]. Інакше кажучи, етикет це те, як прийнято поводитися в залежності від обставин, що склалися.

Можна виділити два основних види етикету поведінки: повсякденний і спеціальний (дипломатичний, військовий, міжнародний та ін.). При цьому

перший обов'язковий для всіх членів суспільства, тоді як другий повинні дотримуватися люди, чия поведінка, так чи інакше, регулюється їх професійною діяльністю. Також слід враховувати такі різновиди етикету, як «статеві-віковий етикет (спілкування рівних за віком, статтю та положенню, спілкування старших і молодших), гендерний етикет (чоловіків і жінок), становий етикет (людей, що належать до різних соціальних прошарків) і міжетнічний етикет (спілкування з представниками іншого соціуму)» [20, с. 2].

При спілкуванні з представником іншої культури також слід знати про комфортний для нього відстані, інакше кажучи про зональному просторі.

Аллан Піз, американський психолог, ділить особисту просторову територію будь-якої людини на чотири зони: інтимну, особисту, соціальну і суспільну. З них найбільш важливо знати про інтимну і особисті зони, які, за словами Піза, складають від 15 до 46 см і від 46 см до 1, 2 м відповідно.

Перше - це відстань, на якій спілкуються близькі друзі, родичі, подружжя, а друге - це відстань, на якому спілкуються на офіційних прийомах або вечорах, дружніх вечірках.

Щоб дотриматися етикету і не доставити незручності свого співрозмовника, важливо враховувати цю відстань і зону комфорту один одного, а також бути готовим до того, що в вашу інтимну зону може вторгнутися людина, чия зона комфорту значно менше вашої.

На основі проведених спостережень було встановлено, що у азіатів комфортне для спілкування відстані навіть на ділових зустрічах менше, ніж у європейців. Так, «незнання культурно обумовлених розходжень в інтимних зонах різних людей може легко привести до непорозуміння і невірних суджень про поведінку і культуру інших» [12, с. 42].

Висновок до Розділу III

Іранський етикет являє собою складну систему суспільних і побутових відносин, яка знаходить відображення як у поведінці, так і в мові іранців. Це комплекс неписаних правил, які багато в чому регулює життя іранського суспільства і взаємини всередині нього. Вибір найбільш доречних етикетних фраз найчастіше залежить від конкретної мовної ситуації, а також від характеру відносин між співрозмовниками. Слід ще раз підкреслити, що в культурі Ірану вживання етикетних форм в спілкуванні безумовно є ознакою вихованості і поваги мовця по відношенню до співрозмовника. Кожен іранець не втратить нагоди продемонструвати своє знання етикету, як мовного, так і поведінкового. Однак, слід бути уважним до такого роду формальних проявів ввічливості, оскільки часто не носію перської мови дуже складно розрізнити, в якому випадку це лише формальна люб'язність, а в якому мова йде про реальні наміри або почуттях співрозмовника.

Правила іранського етикету важливо знати, щоб не опинитися в незручній ситуації і в той же час, щоб в свою чергу, не здатися неввічливим. Вивчаючи перську мову слід приділяти особливу увагу іранської культури спілкування. Це дозволить не тільки оволодіти всіма тонкощами перської мови, але і завоювати повагу серед іранців. Тож дослідження та вивчення поведінкових норм та формул стає першочерговою задачею для студентів-іранологів.

Ознайомлення з категорією ввічливості в перському культурному середовищі вважається істотним не лише з наукової точки зору, аби дослідити побут, звички та традиції іранського народу в повсякденному житті, на ділових зустрічах, в робочому колективі або що, розуміння та володіння та'арофом важливе з точки зору практики іноземної культури, наближення себе до іранського народу, та, найголовніше, прояв поваги та шани до цієї стародавньої та цікавої, хоч і плутаної мовно-культурної етикетної традиції.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Дана робота вміщує в себе теоретичні та практичні знання та дослідження іранського традиційного етикету на рівні мови та комунікації. Утворення категорії ввічливості в іранській мові та культурі пройшло через довгий та складний період формування і на сьогоднішній день ми можемо споглядати її в такому вигляді, якою вона представлена в сучасному Ірані.

Та'ароф являє собою складну і багатоаспектну систему суспільних і побутових відносин, яка втілюється безпосередньо в поведінці й мови - як усній (більшою мірою), так і письмовій. Недотримання та'арофу вважається явним і неприпустимим порушенням соціальних, культурних, моральних і етикетних норм. Багатообразність умов спілкування, мовних ситуацій, комунікативних завдань визначають специфіку і принципи вибору відповідних етикетних фраз, зворотів ввічливості. Без знання основних принципів та'ароф неможливо розуміння особливостей перської мови і специфіки перської культури.

В проведенні дослідження даної роботи ми звернулися до ряду історично-мовознавчих джерел, аби висвітлили проблему правильного вживання та розуміння іранських фіксованих етикетних форм, з якими носії мови можуть мати певні труднощі. Наведені та опрацьовані приклади комунікації, та найбільш вживані мовні одиниці категорії ввічливості відображені в даній роботі з метою ознайомити читача, а особливо, студента, що має потяг до вивчення та ознайомлення з іранською культурою та мовою.

Також в цій науковій роботі ми розглянули мовну категорію ввічливості в аспекті дієслівних категорій доконаного та недоконаного виду, що відіграє основну роль в вживанні та'арофу, а також провели паралелі між ДВ та НДВ між українськими та перськими дієслівними формами.

Оскільки дієслівні форми представляють більшу частину фіксованих та структурованих мовних одиниць категорії ввічливості, ми присвятили цьому питанню цілий лінгвістичний розділ.

Також варто зазначити, що в важливу частину етикетних норм поведінки слугує вибачення та сталі вирази, що демонструють його важливість вживання в іранському соціокультурному середовищі.

АНОТАЦІЯ ПЕРСЬКОЮ МОВОЮ

دسته ادب از زبان فارسی معاصر: جنبه های ساختاری-گرامری و لغت-معنای

با پیدایش و پیشرفت جامعه ، تمدن بشری دوره سخت و طولانی در شکل گیری عادات و آداب و رسوم فرهنگی و سنتی را پشت سر گذاشت که با گذشت زمان فقط پیچیده تر شد و مفهومی عمیق تر و پیچیده تر را شکل داد - آداب و رسومی که هر گروه زبان به شیوه خاص خود ترسیم می کنند.

محیط فرهنگی اجتماعی ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست. با گذشت قرن ها ، حتی از بدو تولد آیین زرتشت ، فرهنگ ایرانی شروع به توسعه هنجارها و خصوصیات برجسته زدن خود کرده است. و با ظهور اسلام ، آداب و معاشرت دستخوش چنین تحولاتی و نمایشی شده است که امروز ، تاف یا مفهوم نوعی آداب و معیارهای ایرانی ، تبدیل به مبحث زبانی جداگانه ای برای مطالعه و پژوهش شده است.

به منظور برقراری ارتباط و درک بهتر ، دانشجویان ایرانی تعارفاً به عنوان یک پدیده ارتباطی جداگانه می آموزند که باعث تقویت و تبیین رفتار و هنجارهای برقراری ارتباط در حلقه زبانی یک محیط خاص زبانی می شود.

ویژگی ادب در فرهنگ سنتی فارسی نمایش احترام و تکریم برای راحتی یک غریبه است ، خیلی بیشتر از آن برای خانواده خود ، خود و آرزوی بیش از حد برای داشتن یک میزبان و مشاور بهتر برای میهمان خود.

ارائه تعریف واضح و ساختاری از تعارف دشوار است ، اما می توان آن را به عنوان بازی روی کلمات بین طرفداران توصیف کرد ، جایی که هر دو طرف در یک دوئل پیچیده زبان ، در جایی که هرکدام سعی می کنند اهمیت دیگری را بیان نکنند ، توصیف نمی شوند.

در این مقاله به بررسی و برجسته سازی جنبه های نظری و عملی ادب ایرانی می پردازیم ، و همچنین نمونه هایی از فرمول های پایدار ایرانی را ارائه می دهیم ، در رابطه با ترجمه اوکراینی ، ویژگی های زبانی آداب و رسوم زبان ایرانی را تجزیه و تحلیل کرده و کاربرد تعارف را نشان می دهیم.

بسیاری از زبان شناسان برجسته و شناس شناس برجسته درگیر مطالعه آداب و معاشرت ایرانی بوده اند ، اما این موضوع مطالعه ، مقوله ادب به زبان فارسی مدرن ، برای مطالعه عمیق تر مرتبط

است. تا به امروز، هیچ اثر جامعی وجود ندارد که بتواند تجزیه و تحلیل مفصلی از آداب زبانی در فرهنگ ایرانی و همچنین بررسی آداب و رسوم رفتاری ایرانی باشد.

هدف از مطالعه، تجزیه و تحلیل مقوله تعارف به فارسی مدرن، تأثیر سایر زبانها و فرهنگها بر آداب و معیارهای زبانی مردم مدرن ایران، راههای یادگیری و درک یک سنت خاص زبانی - تاف، استفاده صحیح و مناسب از ادب و معاشرت زبانی در محیط زبان ایرانی است. موضوع پژوهش، مرور و تحلیل تحولات رفتارهای اخلاقی و یک سنت زبانی ساختاری در جامعه ایرانی است.

هدف از طبقه ادب به زبان فارسی، ایجاد ویژگی های شکل گیری سهام واژگان فارسی، تعیین ساختار ترکیب واژگان زبان فارسی نوین و تغییرات تاریخی آن، ایجاد انواع فرمول های پایدار زبانی است.

برای رسیدن به این هدف لازم است تعدادی از کارهای زیر حل شود:

- توصیف روشهای مطالعه مقوله ادب به زبان فارسی؛
- به تحلیل جنبه تاریخی و فرهنگی شکل گیری و استفاده از آداب و معیارهای زبانی در فارسی؛
- نمونه ها و طبقه بندی های دسته زبان ادب را بررسی کنید؛
- با غنای و متنوع بودن واژگان آشنا شوید؛
- بررسی راههای دریافت فرمول ها و اصطلاحات اخلاقی پایدار در منابع علمی و ادبی فارسی؛
- نحوه استفاده از تعارف را در نظر بگیرید؛
- تجزیه و تحلیل روش های مطالعه و درک آداب و رسوم اکراینی توسط دانشجویان ایرانی.

ارزش نظری اثر، تعمیق و انتشار دانش ترکیب واژگان فارسی زبان، بررسی صحیح و مناسب استفاده از واحدهای زبانی پایدار مناسب، تشریح دلایل و راههای تشکیل یک دسته مودبانه در بافت تاریخی و فرهنگی، ارائه اطلاعات اضافی در مورد روشهای مطالعه و استفاده از واحدهای ثابت است. در مورد آثار علمی زبان شناسان برجسته و زبان شناسان برجسته.

ارزش عملی کار استفاده از نتایج مطالعه در کلاس های زبان فارسی و دوره های ترجمه عملی، هنگام نوشتن مقاله های تحقیقاتی، تهیه کتابچه راهنمای کاربر و در کار بیشتر با زبان فارسی است.

ذات تعارف یکی از مفاهیم کلیدی است: عذرخواهی، زیرا طبیعی است که ایرانیان قبل از صدمه زدن به حریف خود عذرخواهی کنند، زیرا طبق گفته های تعرف، همه باید آسایش دیگران را بالاتر از خود قرار دهند. این نوع از آداب و رسوم مورد قبول بسیاری از مردمان اروپایی قرار نمی گیرد، اگرچه خارجی هایی که فرهنگ و زبان ایرانی را مطالعه می کنند، سعی می کنند با این سبک آداب و معاشرت عادت کنند و مهارت های خود را بهبود بخشند.

کلمه "آداب و معاشرت" از فرانسوی آمده است. آداب و معیار ("برچسب"، "کتیبه") و به معنی "نظم و ترتیب انجام شده در جایی" است. مفهوم آداب و معاشرت شامل فرم، رفتار، قوانین ادب و احترام است که در جامعه ای که همه در آن زندگی می کنند اتخاذ شده است.

الزامات آداب و معاشرت مدرن در طول قرن ها در طول تاریخ تمدن تکامل یافته است، نتیجه ای از تجربه نسل های زیادی است. قوانینی که بشر تولید کرده در همه کشورها بین المللی و به طور کلی یکنواخت است، اگرچه بسته به سنن ملی و تاریخی، ویژگی های خاص خود را نیز دارند.

آداب و رسوم متعارف در برقراری ارتباط با افراد در سطوح مختلف، طبقه، جنسیت و پیشینه فرهنگی کمک می کند. با انجام این کار، ارتباط دهنده ها در حین برقراری ارتباط از "الگوی" آماده استفاده می کنند.

قرن نوزدهم ایتالیا با توجه به محل تولد آداب و رسوم، با توجه به پایان جنگ و نزاع، فرهنگ، آموزش و هنر شروع به توسعه، شروع به بهبود قوانین و معیارهای رفتار در جهان بالاتر، در دادگاه کرد.

آداب معاشرت برخی از قوانین رفتاری را تعریف می کند که باعث می شود همه اعضای جامعه راحت باشند و شرایط ارتباط و رفتار افراد روشن و قابل پیش بینی شود.

یکی از بهترین مثال برای فهمیدن توضیحات تعارف وضعیتی هست:

در یک مهمانی برای مدت کوتاه مهمان وارد خانه یه میزبان شده است و پس از مدتی از مهمان پذیرایی چای و شیرینی میشود میزبان پیش خود میزبان پیش خود فکر میکند که من باید یک تعارف به صرف شام به مهمان بکنم که مهمان پیش خود فکر نکند که من گدا و بدون پول هستم البته در فکر خود دوست ندارد که مهمان تعارف او را بپذیرد و فقط برای یک تعارف میخواهد به مهمان پیشنهاد شام بدهد.

مهمان که آماده رفتن از خانه میزبان میشود میزبان به او تعارف مآندن برای شام میکند که مهمان اول دعوتۀ میزبان را نمیپذیرد اما بعد از مقداری تعارف و ن گفتن دعوت به شام را میپذیرد، میزبان که دوست نداشت مهمان دعوت او را بپذیرد و فقط برای یک تعارف بود در درون خود ناراحت میشود و به سمتۀ خانومش میرود و میگوید خانوم برو شام درست کن که چایی تبدیل به شام شد.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алиреза, А.-гасеми. Я могу говорить «извините» / А.-гасеми Алиреза. – Тегеран: Тамадон Парс, 2013 (1391)
2. Акишина А. А., Формановская Н. И., Русский речевой этикет, М., 1975; 3 изд., М., 1983;
3. Акишина, А. А. Русский речевой этикет. Учеб. пособие для студентов-иностранцев / А. А. Акишина, Н. И. Формановская. - Изд. 2-е, испр. М.: Русский язык, 1978. - 183 с.
4. Ал-Газали, Мухаммад Абу Хамид Кимийа-йи са‘адат (Эликсир счастья). Том 2. Рукн 2: Обычай / Пер. с перс. и вступ. ст. А.А. Хисматулина. - СПб.; Казань: Петербургское Востоковедение, 2018. - 328 с.
5. Алмазова, А.А. Русский язык и культура речи: учеб. пособие для студентов высш. и сред. спец. учеб. заведений, обучающихся по дефектол. специальностям / [Алмазова А.А. и др.]; под ред. А.А. Алмазовой. — М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2008. — 176 с.
6. Андрейчина, К. Пособие по русскому речевому этикету для учителя болгарской средней школы [Текст] / К. Андрейчина, Н.И. Формановская. – София: Народна просвета, 1980.
7. Асатрян, Г. С. Некоторые материалы по этикету у персов // Асатрян Г.С. , Н. Х. Геворгян Н.Х. // Этикет у народов Передней Азии. - М.: Главная редакция восточной литературы изд-ва Наука, 1988. - 264 с.
8. Байбурин А.К., Топорков А.Л. У истоков этикета. Этнографические очерки. Л.: Наука. Ленинградское отделение, 1990. — 165 с.
9. Богучарский, Е. М. Мусульманский этикет / Е. М. Богучарский. - М.: Рипол классик, 2007. - 227 с.

10. Браанцв Константин Тимофійович. Англо-український фразеологічний словник / Уклад. К.Т. Баранцев. — 2-ге вид., випр. — К.: Т-во “Знання”, КОО, 2005. — 1056 с.
11. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание: Пер. с с англ. Отв. ред. М.А. Кронгауз, ВСТуп. ст. Е.В. Падучевой; – М.: Русские словари, 1996. – С. 8.
12. Восканян Г.А. Русско-персидский словарь. «АСТ, Восток-Запад», 2008. – 867 с.
13. Голева Г. С. Фарси-Русский фразеологический словарь. Издательство: Грааль. 2000 - 648 с.
14. Голева Г. С. Персидско-русский словарь / Г. С. Голева. Москва : Грааль, 2010. 648 с.
15. Голева Г.С. Фразеология современного персидского языка. Муравей, 2006. — 224 стр. (140 – 145)
16. Голфам А. Основы грамматики. Тегеран: Самт, 2006. – С. 70.
17. Гольдин В.Е. 'Речь и этикет' - М: Просвещение, 1983 - с.109
18. Даль, В.И. Толковый словарь русского языка / В.И. Даль. – Спб.: Издание Эскиммо, 2008. – 736 с.
19. Деххода А.-А. Словарь – Тегеран: Изд-во Тегеранского университета, 1962 (1340)
20. Ермаков, Д. В. ал-Хаджж // Ислам: Энциклопедический словарь. - М.: Главная редакция восточной литературы изд-ва Наука, 1991. – С. 261
21. Караванський Святослав Йосипович. Практичний словник синонімів української мови. Львів: БаК, 2012. – 523 с.
22. Костомаров В. Г., Русский речевой этикет, «Русский язык за рубежом», 1967, № 1;
23. Костомаров В.Г. Русский речевой этикет. – РЯЗР. – 1967. – № 1

24. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. – Київ: видавничий центр "Академія", 2000. 368 с.
25. Лингвистический Энциклопедический Словарь [<http://tapemark.narod.ru/les/index.html>]
26. Львова С.І. . Позвольте пригласить вас..., или Речевой этикет - М. : Дрофа, 2004. - 280 с.
27. Мадаени, А. А., Аслихош, А. Особенности вежливых форм обращения в персидском языке // Молодой ученый. — 2017. — №5. — С. 428-432.
28. Миллер Б.В. Персидско-русский словарь, 2 изд., М., 1953;
29. Миллер Л. Энциклопедия этикета: все о правилах хорошего тона. - М. : Центрполиграф, 2004. - 349 с.
30. Морозов С. М.; Шкарапута Л. М. Словник іншомовних слів. - Київ: Наукова думка, 2000. - 680 с.
31. Национально-культурная специфика речевого общения народов СССР, М., 1982;
32. Национально-культурная специфика речевого поведения, М., 1977;
33. Овчинникова, И. К. ; Фуругян, Г. А. ; Бади, Ш. М. Русско-персидский словарь. 9-е издание. — Тегеран: Jāvedān-e xerad, 2009. — 1092 с.
34. Падучева Е.В. Семантика и прагматика НСВ императива // Семантические исследования. – М., 1995. – С. 479.
35. Пиз, А. Язык телодвижений / А. Пиз. - СПб: Издательский дом Гутенберг, 1997. – 248 с.
36. Резван, Е. А. Азāн // Ислам: Энциклопедический словарь. - М.: Главная редакция восточной литературы изд-ва Наука, 1991. – С. 14

37. Резван, Е. А. Саййид // Ислам: Энциклопедический словарь. - М.: Главная редакция восточной литературы изд-ва Наука, 1991. – С. 203-204
38. Рипинская, П. Эти поразительные иранцы / Павла Рипинская. - М.: АСТ: Астрель, 2007. - 220 с.
39. Рубинчик, Ю.А. Грамматика современного персидского литературного языка. – М.: Восточная литература, 2001. – 600 с.
40. Рубинчик Ю. А. Персидско-русский словарь: В 2-хтт от ا до ژ. П27 3-е изд., стереотип . Москва: Рус. яз., 1985. 800 с.
41. Рубинчик Ю. А. Персидско-русский словарь: В 2-хтт от س до ی. П27 3-е изд., стереотип . Москва: Рус. яз., 1985. 864 с.
42. Садри М. Использование вида глаголов в рус-ском языке. Исфаган: Джангал, 2003 (1382). – С. 15.
43. Священный Коран (на арабском языке)
44. Скворцов Л.И. Теоретические основы культуры речи. М., 1980
45. Стернин, И. А. Русский речевой этикет / И. А. Стернин. - Воронеж: 1996. - 73 с.
46. Сухих С.А. Речевые интеракции и стратегии // Языковые единицы и его регулятивы. Калинин, 1986. – С. 14.
47. Сюкияйнен, Л. Р. аш-Шарй‘а // Ислам: Энциклопедический словарь. - М.: Главная редакция восточной литературы изд-ва Наука, 1991. – С. 292
48. Тарахунина Ю.В., Безус С.Н. Бытовая культура и этикет народов мира: межкультурная коммуникация. М: Издательство Юрайт, 2019. — 265 с
49. Теория речевых актов, в кн.: Новое в зарубежной лингвистике, в. 17, М., 1986;
50. Ф о р м а н о в с к а я Н. И. Вы сказали «здравствуйте». Речевой этикет в нашем общении. М., 1982

51. Фаршидвард Х. Глагол и глагольная группа, их функционирование в персидском языке. Тегеран: Суруш, 2004. – С. 68.
52. Формановская Н. И., Русский речевой этикет: лингвистические и методологические аспекты, М., 1982 (лит.); 2 изд., М., 1987;
53. Формановская, Н. И. Культура общения и речевой этикет / Н. И. Формановская. - М.: Изд-во ИКАР, 2005. - 2-е изд-е. - 250 с.
54. Формановская, Н.И. Речевой этикет. Русско-английские соответствия: справочник / Н.И. Формановская, С.В. Шевцова. - М.: Высшая школа, 1990. — 95 с.
55. Формановская, Н.И. Русский речевой этикет: Нормативный социокультурный контекст / Н.И. Формановская. – М.: Русский язык, 2002
56. Хонг Тэк Гю Глагольный вид в системе средств выражения иллокутивных функций (на материале разноструктурных языков):): дис. ... д-ра филол. наук; РАН Институт языкознания. – М., 2003. – С. 291.
57. Челнокова, А. В. Индийский этикет. Учебное пособие / А. В. Челнокова. - СПб: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2017. - 46 с.
58. Шатуновский И.Б. Семантика предложения и нерелевантные слова. – М., 1996. – С. 328.
59. Шафай А. Практические основы грамматики персидского языка Тегеран: Новин, 1984. – С. 78.
60. Шейхи, Д. Функционирование несовершенного вида глагола в русском языке: проблемные случаи для носителей персидского языка: автореф. дис. ... канд. филол. наук. – М., 2011. – 24 с.
61. Шелякин М. А. Модально-аспектуальные связи // А.В. Бондарко (ред.) Теория функциональной грамматики. Темпоральность. Модальность. – Л.: Наука. 1990. – С. 120.
62. Шкурятяна Н. Г., Шевчук С. В. Сучасна українська літературна мова.: навч. Посібник. Київ: Літера, 2000. 688 с.

63. Austin J. L., *Performative—constative*, в кн.: *Philosophy and ordinary language*, 1963.
64. Beeman, W. O. *Status, Style and Strategy in Iranian Interaction*. *Anthropological Linguistics*, 18, 2001 – p. 305-322. *Codes of behavior, Iranian Experience*. Massoume Price, 2001 - http://www.iranchamber.com/culture/articles/codes_behavior.php
65. Dj. Khaleghi-Motlagh, H. Farhūdī . *Bar*. 1988 . Vol. III, Fasc. 7, pp. 730-737 <http://www.iranicaonline.org/articles/bar-audience>
66. Dupree, Nancy H. 2015. “Etiquette,” *Encyclopaedia Iranica*, <http://www.iranicaonline.org/articles/etiquette> (24.07.2015).
67. Gabriele Kasper. *Linguistic etiquette*. *The Handbook of Sociolinguistics*. Bleckwell publishing. 1998.
68. Geoffrey Haig, Geoffrey Khan. *The Languages and Linguistics of Western Asia: An Areal Perspective*, 2016, Mouton De Gruyter
69. Grice H. P. *Logic and conversation*. — In: «*Syntax and semantics*», v. 3, ed. by P. Cole and J. L. Morgan, N. Y., Academic Press, 1975, p. 41—58
70. Idem, “*Emotion and Sincerity in Persian Discourse: Accomplishing the Representation of Inner States*,” *International Journal of the Sociology of Language* 148, 2001, pp. 31-57.
71. Iran Chamber Society
[http://www.iranchamber.com/culture/articles/codes_behavior.php]
72. Izadi A. *Persian honorifics and im/politeness as social practice*. *Journal of Pragmatics*, 81-91, 2015
73. Khaleghi-Motlagh, Dj. and Farhudi, H. ‘*Bār*,’ *Encyclopaedia Iranica*, <http://www.iranicaonline.org/articles/bar-audience> (24.07.2015).
74. Koutlaki, S. 2003. “*Offers and expressions of thanks as face enhancing acts: tæ'arof in Persian*,” *Journal of Pragmatics* 34, 1733-1756.
75. Omar, A. Rashied 2011. “*Taaruf: Islam beyond ‘tolerance’*” 18-21, 2011, Boston

76. Paul Sprachman, *Language and Culture in Persian*, Costa Mesa, Calif., 2002.
77. Robert B. Arudale. Face as relational and interactional: A communication framework for research on face, facework, and politeness : *Journal of Politeness Research*.193-216, 2006
78. Sofie A. Koutlaki, s. 2003. "Offers and expressions of thanks as face enhancing acts: tæ'arof in persian," *journal of pragmatics* 34, 2001.
79. Steingass F. *A Comprehensive Persian-English dictionary*, London, 1963.
80. W. K. Archer and F. Minou-Archer, "Some Observations Concerning Stylistics Amongst the Persians," in B. B. Kachru and H. Stahlke, eds., *Current Trends in Stylistics*, Edmonton, 1972, pp. 15-36.
81. W. O. Beeman, "Status, Style and Strategy in Iranian Interaction," *Anthropological Linguistics* 18/7, 1986, pp. 305-22.
82. Watts, Richard 1992, 2003. *Politeness*, Cambridge: Cambridge University
83. شایلی علیرضایی. تعارف در فرهنگ مردم ایران. نجوای فرهنگ 1387 شماره 8 و 9
84. شایلی علیرضایی، فاصلنامه پژوهشی - فرهنگی ، تهران: اداره کل پژوهش های رادیو
85. محمد معین، فرهنگ فارسی معین، انتشارات امیرکبیر، 1979
86. مهدی علی نیا، آداب ان نوین معاشرت، تهران : فردوسی، 1371
87. مهین حاجیان، آداب معاشرت، همدان : هانی، 1386

ДОДАТОК А

Приклад вживання та'арофу у щоденному житті

Міріам запросила Наргес у гості на чай.	مریم نرگس را به خانه به صرف چایی کرده.
Міріам: Привіт, люба Наргес, ласкаво прошу!	مریم: سلام نرگس جان خوش امدی به خانه من!
Наргес: Дякую, яка чарівна оселя.	نرگس: ممنونم چه خانه زیبایی داری.
Міріам: Краса в очах глядача! Посидь трохи, я схожу тобі за чаєм.	مریم: چشم هایت زیبا میبینم کمی بشین تا برات چایی بیارم.
Наргес: Дякую, будь ласка, не міцний чай.	نرگس: ممنونم چایی کمرنگ باشه لطفا.
Міріам: Звісно, зараз повернуся, почекай дві хвилинки, послухай поки музику, я повернулася, люба, ось пригощайся фруктами та солодощами!	مریم: چشم، الان میام دو دقیقه صبر کن، یک موزیک گوش بده تا بیام، اومدم عزیزم بفرما میوه و شیرینی هم بردار!
Наргес: Ой ні, дякую, я буду тільки чай.	نرگس: نه ممنونم من فقط چایی میخورم.
Міріам: Будь ласка, покуштуй солодощів, вони з Ісфагану.	مریم: بخور لطفا این شیرینی ها برای اصفهانه.
Наргес: Ні, дякую.	نرگس: نه ممنونم.
Міріам: Та спробуй, не потрібно та'арофу (в значенні, годі цих церемонностей).	مریم: بخور دیگه تعارف نکن.
Наргес: Ой гаразд, дуже дяку, зараз покуштую разом з чаєм.	نرگس: باشه ممنونم الان با چایی میخورن.